

ENDONEZYA'DA PARA VAKIFLARININ YÖNETİMİNDE İSLAMİ FİNANS KURUMLARININ ETKİNLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hadi SOFUOĞLU^a

Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye

Iskandar ISKANDAR^b

Waqf Center for Indonesian Development & Studies, Indonesia

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru: 28 Ağustos 2024

Kabul: 15 Kasım 2024

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

JEL Sınıflandırma:

G21

L31

P43

Z12

Anahtar Kavramlar:

İslami Finans,

Para Vakıfları,

İslami Finans Kurumları,

Para Vakıfları Yönetimi,

Endonezya

ÖZ

Para vakıfları, bireyler veya kurumlar tarafından sosyal amaçlara hizmet etmek ve Allah rızasını kazanmak için nakdi varlıkların bağışlandığı bir İslami sosyal finans aracıdır. Bu vakıfların yönetimi, Endonezya'da İslami finans kuruluşları tarafından üstlenilmiş olup, toplumsal etkiyi artırmayı amaçlamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu gibi İslam medeniyetlerinden gelen tarihi örneklerle uyumlu olan bu uygulama, günümüz Endonezya'sında da ihtiyaç sahiplerine yardım etme konusunda hayırsever bir araç olarak önem taşımaktadır. Bu çalışma, Endonezya'daki İslami finans kuruluşlarının para vakıflarının yönetmedeki etkinliğini değerlendirmektedir. Arazi ve bina gibi taşınmaz varlıklara dayalı vakıflar yerine, bu araştırma, İslami finans kurumları tarafından yönetilen ve nakdi varlıklarla oluşturulan para vakıflarına odaklanmaktadır. Araştırma, bu vakıfların sosyal finansman aracı olarak potansiyelinin en üst düzeye çıkarılmasına yönelik strateji ve mekanizmaları analiz etmektedir. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan bu çalışma, para vakıflarının yönetimiyle ilgili karmaşık konuları ayrıntılı olarak incelemektedir. Bulgular, Endonezya'daki İslami finans kuruluşlarının mevcut kapasiteleri dahilinde para vakıflarını yönettiklerini, ancak kamu güveni eksikliği, yetersiz insan kaynağı ve düşük kamu okuryazarlığı gibi önemli zorluklarla karşılaştıklarını ortaya koymaktadır. Bu zorluklara rağmen, bazı kuruluşlar, topluma erişim ve etkin yönetim yoluyla bu sorunları çözmeye çalışmaktadır. Örneğin İslami bankacılık kurumları, Para Vakfı Bağlantılı Sukuk (CWLS-Cash Waqf Linked Sukuk) gibi yenilikçi finansal ürünler geliştirmiştir. Bu ürünler, Bank Indonesia ve Endonezya Vakıf Kurulu'nun desteğiyle, CWLS fonlarının belirli projelere tahsis edilmesini sağlamış ve bireyleri bu para vakıflarına katılmaya teşvik etmiştir. Bankacılık dışı İslami finans kuruluşları ise para vakıflarını, reel sektördeki piyasalar ve işletme kredileri gibi alanlarda değerlendirmeyi tercih etmektedir. Ancak, Diyanet İşleri Bakanlığı (MoRA) ve Endonezya Vakıflar Kurulu (BWI) tarafından tanınan lisanslı İslami finans kuruluşlarının sayısının sınırlı olması, para vakıflarının potansiyelinin tam anlamıyla hayata geçirilmesinin önünde bir engel olarak durmaktadır. Bu nedenle, İslami finans kuruluşlarının sürekli denetlenmesi ve lisanslandırılması, para vakıflarının yönetiminde daha fazla etkinlik sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Böylece, Endonezya'da girişimciliğin teşvik edilmesi ve yoksulluğun azaltılması gibi hedeflere daha güçlü katkılar sağlanabilir.

<https://doi.org/tr/10.54863/jief.1540049>

^a **Sorumlu Yazar:** Dr. Öğr. Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, E-posta: hadi.sofuoglu@deu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5210-8257>.

^b Dr., Waqf Center for Indonesian Development & Studies, Indonesia, E-posta: iskandar.lon@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8473-7047>.

Kaynak göster: Sofuoğlu, H. ve Iskandar, I. (2024). Endonezya'da Para Vakıflarının Yönetiminde İslami Finans Kurumlarının Etkinliğinin Değerlendirilmesi. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 10(2), 394-444, <https://doi.org/tr/10.54863/jief.1540049>.

EVALUATING THE EFFICIENCY OF ISLAMIC FINANCIAL INSTITUTIONS IN MANAGING CASH WAQF IN INDONESIA

Hadi SOFUOĞLU^a

Dokuz Eylul University, Turkiye

Iskandar ISKANDAR^b

Waqf Center for Indonesian Development & Studies, Indonesia

ARTICLE INFO

Article history:

Received: Aug 28, 2024

Accepted: Nov 15, 2024

Article Type:

Research Article

JEL Classification:

G21

L31

P43

Z12

Keywords:

Islamic Finance,

Cash Waqf,

Islamic Financial Institutions,

Cash Waqf Management,

Indonesia

ABSTRACT

Cash waqfs are an Islamic social finance instrument where individuals or institutions donate their monetary assets for social purposes and to seek spiritual closeness to Allah. In Indonesia, the management of these waqfs is undertaken by Islamic financial institutions to enhance social impact. This practice, which aligns with historical precedents from Islamic civilizations such as the Ottoman Empire, continues to serve as a charitable tool for aiding those in need in contemporary Indonesia. This study evaluates the effectiveness of Islamic financial institutions in managing cash waqfs in Indonesia. Instead of focusing on waqfs based on immovable assets like land and buildings, this research specifically examines cash waqfs, which are managed by Islamic financial institutions and consist of monetary assets. The research analyzes the strategies and mechanisms employed to maximize the potential of these waqfs as a social financing tool. Using qualitative research methods, this study delves into the complex issues surrounding the management of cash waqfs. The findings indicate that while Islamic financial institutions in Indonesia manage cash waqfs within their existing capacities, they face significant challenges, such as a lack of public trust, insufficient human resources, and low public literacy regarding cash waqfs. Despite these challenges, some institutions have attempted to address these issues through community outreach and effective management. Notably, Islamic banking institutions have developed innovative financial products such as Cash Waqf Linked Sukuk (CWLS). These products, supported by Bank Indonesia and the Indonesian Waqf Board (BWI), ensure the allocation of CWLS funds to well-defined projects and successfully encourage individuals to participate in cash waqfs managed by these Islamic financial institutions. On the other hand, non-banking Islamic financial institutions tend to invest cash waqfs in the real sector, such as markets and business loans. However, the limited number of licensed Islamic financial institutions recognized by the Ministry of Religious Affairs (MoRA) and the Indonesian Waqf Board (BWI) poses a barrier to fully realizing the potential of cash waqfs. Therefore, the continuous evaluation and licensing of Islamic financial institutions are crucial for enhancing the effectiveness of cash waqf management. This, in turn, can contribute more significantly to promoting entrepreneurship and reducing poverty in Indonesia.

<https://doi.org/tr/10.54863/jief.1540049>

^a **Corresponding Author:** Asst. Prof., Dokuz Eylul University Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Science, E-mail: hadi.sofuoglu@deu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5210-8257>.

^b Dr., Waqf Center for Indonesian Development & Studies, E-mail: iskandar.lon@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8473-7047>.

To cite this article: Sofuoğlu, H. and Iskandar, I. (2024). Evaluating The Efficiency of Islamic Financial Institutions in Managing Cash Waqf in Indonesia. *Journal of Islamic Economics and Finance*, 10(2), 394-444, <https://doi.org/tr/10.54863/jief.1540049>.

GİRİŞ

İslam'ın hayırseverlik araçlarından biri olan para vakıfları, günümüzde İslami sosyal finansman alanında önemli bir gelişim göstermiştir. Vakıf müessesesi, İslam geleneğinde köklü bir geçmişe sahip olup vakfedilen varlıkların kamu yararına veya hayırsever amaçlarla kullanılmasına dayanır. Bu bağlamda, nakdi varlıklarla kurulan para vakıfları, klasik vakıf türlerine kıyasla daha esnek bir yapıya sahiptir; çünkü arazi ve bina gibi sabit varlıklardan ziyade sermaye olarak kullanılan nakit paralarla oluşturulmaktadır.

Para vakıfları, vakfedilen paranın sermaye olarak tahsis edilmesi ve bu sermayenin gelir getirici faaliyetlerde kullanılarak elde edilen kazançların hayır faaliyetlerine yönlendirilmesi esasına dayanır. Vakıf fonları ticari işletmelere yatırım yapılarak elde edilen gelir, eğitim, sağlık, dini hizmetler gibi toplumun refahını artıracak projelere harcanır. Bu vakıf türü ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda geliştirilmiş ve vakfedilen sermayenin mülkiyeti vakfa ait olmakla birlikte, gelirleri toplumsal hizmetlerin finansmanına tahsis edilmiştir. Osmanlı döneminde para vakıfları, kamu hizmetlerine kaynak teminini kolaylaştıran, sermaye birikimini teşvik eden ve devletin sosyal hizmetler yükünü hafifleten etkili bir finansal mekanizma olarak kabul görmüştür.

Bu çerçevede, para vakıfları, hayırseverlik ve sermaye birikimini bir araya getiren, aynı zamanda sosyal refahın güçlendirilmesine katkı sağlayan modern İslami finansal uygulamaların önemli bir bileşeni olarak öne çıkmaktadır.

Para vakıflarının gelişimi, şeriat ilkelerinin çağdaş ekonomik ihtiyaçlarla uyumlu hale getirilmesini amaçlayan modern İslami finans sistemlerinin ilerleyişi ile paralellik göstermektedir (Hakim, 2021). Para vakıfları, bireyler ve kurumlar için hayırseverlik faaliyetlerine daha kolay ve etkin bir şekilde katılım imkânı sunmaktadır. Nakdi vakıflar aracılığıyla toplanan fonlar, şeriata uygun çeşitli finansal araçlarda değerlendirilmekte ve bu yatırımlardan elde edilen kârlar hem sosyal hem de dini amaçlara hizmet

edecek şekilde kullanılmaktadır. Para vakıflarının en önemli özelliklerinden biri, toplumun sosyal ve ekonomik gelişimine kayda değer katkı sağlama potansiyeline sahip olmalarıdır. Bu vakıflardan elde edilen fonlar, altyapı projeleri, eğitim, sağlık hizmetleri gibi toplumun genel refahını artıracak çeşitli sosyal programların finansmanında kullanılabilir (Sadeq, 2002). Bunun yanında, para vakıfları, servet dağılımında adaleti sağlayarak sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin azaltılmasına katkı sunan bir yeniden dağıtım mekanizması olarak da işlev görmektedir.

Endonezya'da para vakıfları, Endonezya Ulema Konseyi'nin (Majelis Ulama Indonesia - MUI)¹ 2002 yılında yayımladığı fetvayla caiz olduğunun ilan edilmesinin ardından geniş bir kabul görmüş ve yaygınlık kazanmıştır (Majelis Ulama Indonesia, 2002). Bu gelişmeyi takiben, Endonezya hükümeti, 2004 yılında 41 sayılı Vakıf Kanunu'nu kabul etmiş ve böylelikle para vakıflarının uygulanması ve yönetilmesine yönelik yasal bir çerçeve oluşturulmuştur (Mauluddin & Rahman, 2018). Söz konusu kanun, İslami finans kuruluşlarına para vakıflarının yönetiminde önemli sorumluluklar yüklemekte ve bu kuruluşların vakıf varlıklarını daha geniş ve sürdürülebilir faydalar sağlayacak şekilde yönetmesini öngörmektedir (İbrahim et al., 2020). Bu yasal düzenleme, İslami finans kuruluşlarının para vakıflarını toplumun sosyal kalkınmasına hizmet edecek şekilde kullanmalarına yönelik bir mekanizma oluşturmuştur.

İslami finans kuruluşları, para vakfı fonlarını şeriat ilkelerine uygun şekilde profesyonel bir anlayışla yöneterek bu fonları verimli yatırımlara dönüştürme potansiyeline sahiptir. Bu yönetim süreci, fonların sadece korunmasını değil, aynı zamanda gelir getirici yatırımlara yönlendirilmesini de içerir. Elde edilen bu gelirler, genellikle altyapı

¹ Majelis Ulama Indonesia (MUI)- Endonezya Ulema Konseyi: Endonezya'nın en üst düzey İslam alimleri kurulusudur ve 26 Temmuz 1975 tarihinde, Suharto yönetimi altında, Jakarta'da kurulmuştur. Kuruluşunun temel amacı, İslam topluluğu ile devlet arasındaki ilişkileri düzenlemek, ulusal kalkınmaya dini değerler doğrultusunda katkıda bulunmak ve ülkedeki dini gruplar arasında uyumu sağlamaktır. Bkz. (Majelis Ulama Indonesia, 2023).

projeleri, eğitim hizmetleri ve sağlık gibi toplumun genel refahını artıracak sosyal ve dini amaçlara tahsis edilmektedir.

Para vakfı fonları, İslami finans kurumlarının portföyündeki çeşitli yatırım araçlarıyla değerlendirilmektedir. Bu süreçte en sık kullanılan finansal yöntemler arasında mudarebe², müşareke³ ve murabaha⁴ yer almaktadır. Mudarebe, fon sağlayan tarafın kârın belirli bir oranını almasına imkân tanırken, müşareke iki tarafın risk ve kârı paylaşmasına dayanır. Murabaha ise genellikle mal ve hizmet alımında kullanılan bir finansman yöntemidir.

Bunun yanı sıra, para vakfı sermayesi, sukûk⁵ gibi şeriata uygun tahvil benzeri finansal araçlarla da değerlendirilmektedir. Vakıfla bağlantılı bu sukûklar, toplumsal projelere yatırım yapılmasını sağlayan ve yatırımcılara belirli bir getiri sunan yenilikçi bir finansman modelidir. Bu mekanizmalar, vakıf fonlarının hem ekonomik getiri sağlamasına hem de toplumsal fayda yaratmasına olanak tanır.

Sukuk yatırımlarından elde edilen gelirler, Endonezya'daki çeşitli vakıf yönetim kurumlarının yürüttüğü sosyal sorumluluk projelerinde kullanılmaktadır. Bu kurumlar arasında Dompot Dhuafa, Amil Zakat Infaq Shodaqoh Nahdlatul Ulama Kurumu (LAZISNU), Baitul Maal Muamalat Vakfı ve Amil Zakat Infaq Shodaqoh Muhammadiyah Kurumu (LAZISMU) gibi önemli vakıflar yer almaktadır. Bu kurumlar, vakıf fonlarından sağlanan gelirleri toplumun eğitim, sağlık ve altyapı gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik projelere yönlendirmektedir. Böylece para vakıfları,

² Mudârebe: Bir tarafın sermaye koyması, diğer tarafın işletmeyi üstlenmesiyle kurulan kâr paylaşımı esasına dayalı iş ortaklığıdır. Bkz. (Kallek, 2020).

³ Müşareke: İki veya daha fazla şahsın belirli bir miktar sermaye koyarak, birlikte iş yapmak ve meydana gelecek kâr veya zararı paylaşmak üzere kurdukları ortaklığa denir. Bkz. (Bayindir, 2005).

⁴ Murabaha: Bir malın alış fiyatı veya maliyeti üzerine belirli bir kâr konarak satılmasını ifade eder. Bkz. (Dönmez, 2020).

⁵ Sukuk: Bir mal, hizmet, kullanım hakkı ya da belirli bir yatırım aktivitesinin mülkiyetine dair eşit değere sahip şâyi hisseli belgeleri ifade eder. Bkz. (Cebeci, 2019).

sadece maddi yardım sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda uzun vadeli sosyal fayda yaratmaktadır.

Endonezya Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı'nın 2024 verilerine göre, CWLS aracılığıyla toplanan para vakfı fonları belirli sosyal ve ekonomik kalkınma projelerine tahsis edilmektedir. Bu projeler arasında tarımda verimliliği artırma çalışmaları, İslami yatılı okullarda kliniklerin inşası, köy ekonomilerini güçlendiren girişimler, tıbbi ekipmanların temini ve mikro ve küçük ölçekli işletmelere (MSME) destek verilmesi yer almaktadır. Bu tür stratejik fon tahsisleri, vakıf fonlarının sadece ekonomik büyümeyi desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda sağlık, eğitim ve yerel kalkınma gibi alanlarda toplumun temel sosyal ihtiyaçlarını karşılamasını sağlamaktadır. Böylelikle, CWLS modeli, vakıf fonlarının sosyal sorumluluk projelerinde etkin kullanımını mümkün kılan yenilikçi bir finansman aracına dönüşmektedir.

Tablo 1. 2024 Yılında İslami Finans Kuruluşları ve CWLS Aracılığıyla Toplanan Vakıf Fonları

Para Vakfı Bulunan İslami Finans Kuruluşları	Para Vakfının Yöneticisi	Amacı/Programı
Bank CIMB Niaga Syariah	Dompert Dhuafa	Kuran Kursu Yatılı Yurdu İnşaatı ve AKA Sri Bhahono Hastanesi İçin Ekipman Temini
Bank Mega Syariah	BWI	Çiftçilerin Güçlendirilmesi
Bank Syariah Indonesia	BSI Maslahat Vakfı	Burs Sağlanması
Bank Muamalat Indonesia	Baitulmaal Mualamat Vakfı	Kuran kursu Öğrencilere Burs Desteği
Bank Permata Syariah	Al-Azhar Vakfı	Nusantara Yatılı Öğrenci'nin Helal Mutfak İnşaatı
Bank Bukopin Syariah	MUI Vakfı	Endonezya'nın Az Gelişmiş Bölgelerinde Davet Faaliyetleri
Bank Bukopin Syariah	PP Muhammadiyah Vakfı	Burslar, Öğretmen Refahı Desteği ve Eğitim Tesislerinin Geliştirilmesi

Kaynak: Endonezya Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı (2024)

Endonezya'daki İslami finans kuruluşları, para vakıflarının yönetiminde kritik bir rol üstlenmekte ve tüm faaliyetlerin İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB-10) tarafından belirlenen şariat ilkelerine uygun olmasını sağlamaktadır (Islamic Financial Services Board (IFSB)-10, 2009). Bu kuruluşlar, vakıf fonlarının şeffaf ve etkin bir şekilde toplanması, yönetilmesi, yatırılması ve dağıtılması sürecinden sorumludur. Vakıf fonlarından elde edilen gelirlerin çeşitli sosyal ve dini amaçlarla kullanılması da bu kurumların denetimi altındadır (Hailu & Tekdoğan, 2023).

41/2004 sayılı Vakıflar Kanunu, İslami finans kuruluşlarına açık bir yasal çerçeve sunmaktadır. Bu çerçevede, İslami finans kuruluşları, para vakıflarının toplum için sağlayabileceği faydaları en üst düzeye çıkarmak, vakıf sistemine olan güveni artırmak ve Endonezya'da sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmayı desteklemek amacıyla önemli bir rol oynamaktadır (Sunandar et al., 2020).

Endonezya'daki para vakfı uygulaması, Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki uygulamalardan bazı önemli farklılıklar göstermektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda para vakıfları daha çok şahıslar tarafından kurulup bireysel inisiyatiflerle yürütülürken, Endonezya'da para vakfı uygulaması büyük ölçüde resmî kurumlar tarafından yönetilmektedir. Bu resmi yönetim, vakıf fonlarının daha düzenli ve denetimli bir şekilde yönetilmesini sağlamaktadır.

Modern finansal araçları ve dijital platformları daha yoğun bir şekilde kullanan Endonezya'daki para vakfı uygulaması, kurumsallaşmış bir yapıya sahiptir. Bu sistemde, para vakıfları dijital platformlar ve bankalar aracılığıyla organize edilmekte ve bağış toplama süreci daha düzenli ve sistematik bir şekilde yürütülmektedir. Osmanlı dönemindeki para vakıfları daha geleneksel yöntemlerle ve bireysel düzeyde organize edilirken, Endonezya'daki modelin dijital ve kurumsal boyutu, modern finansal sisteme entegrasyonunu ve geniş çapta toplumsal katılımı teşvik etmektedir.

Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki para vakıf modelinden farklı olarak, Endonezya'daki para vakfı modeli daha fazla kurumsallaşmış ve modern finansal sisteme entegre olmuştur. Bu entegrasyon, vakıf fonlarının etkinliğini ve sürdürülebilirliğini artırmakla kalmayıp, vakıf faaliyetlerinin daha geniş bir kitleye ulaşmasını ve daha büyük bir sosyal etki yaratmasını mümkün kılmaktadır. Endonezya'nın bu kurumsal ve teknoloji destekli para vakfı modeli, vakıfların modern ekonomik kalkınma sürecine katkı sağlayacak şekilde evrildiğini göstermektedir.

Endonezya'daki İslami finans kuruluşları, para vakıflarının yönetiminde şeriat ilkelerine uygunluğu sağlamak açısından kritik bir role sahiptir. Bunun yanı sıra, bu kuruluşlar, para vakıflarının yönetimini üretken finansman araçlarıyla toplumsal ekonomiyi geliştirme amacıyla kullanarak da önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, para vakfı yönetimi, Endonezya'daki nispeten yüksek yoksulluk oranı göz önüne alındığında, yoksulluğun azaltılması üzerinde de anlamlı ve olumlu bir etki yaratma potansiyeline sahiptir (Awwalunnisa, 2021).

LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Endonezya'da para vakıfları konusu literatürde incelendiğinde geliştirilmeye açık büyük bir potansiyele sahiptir. Bu bağlamda, bu çalışma, Endonezya'daki İslami Finans Kurumlarında para vakıflarının yönetimini ele alarak literatüre mütevazı bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışma konumuza ilişkin mevcut literatüre baktığımızda Abdullah (2018); Choirunnisak (2021); Dian Lailatullailia et al., (2021); Gusrianti & Sari, (2023) tarafından yapılan araştırmaların, Endonezya'daki para vakıflarının yönetiminin, ülkenin ekonomik kalkınmasına kayda değer bir katkı sağladığını ortaya koyduğu görülmektedir. Bu çalışmalar, para vakıflarının yalnızca ekonomik faydalarını değil, aynı zamanda toplumsal kalkınmaya olan katkılarını da vurgulamaktadır.

Abdullah Nadwi & Kroessin (2013); Ascarya (2022); Lestari et al., (2024); Nurjannah & Abdullah (2020); Widianti (2022) gibi araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar, para vakfı kavramının finans sektöründe

nasıl uygulandığını ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Bu çalışmalar, para vakfının, işletme sermayesine ihtiyaç duyan bireylere yardım sağlayan etkili bir araç olarak kullanılabileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu kavramın kooperatifler ve mikrofinans kurumları gibi İslami finans kuruluşları bünyesinde başarıyla uygulandığı vurgulanmıştır.

Saptono (2023) tarafından kaleme alınan *Perkembangan Perwakafan Nasional (Ulusal Vakfın Gelişimi)* adlı eserde, Endonezya'daki vakıf faaliyetlerinin son yıllarda hızlı bir gelişim gösterdiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, bu gelişim sürecine eşlik edebilmesi için iyi bir vakıf varlık yönetiminin gerekliliği vurgulanmaktadır. Saptono, para vakfı okuryazarlığının artırılması, vakıf varlıklarının profesyonel bir şekilde yönetilmesi, dijitalleşme süreçlerinin hızlandırılması ve paydaşlar arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi gibi kritik zorlukların çözülmesi gerektiğini belirtmektedir.

Benzer şekilde, D. S. Nasution, (2022) ve Y. S. Nasution, (2021) tarafından sırasıyla yazılan *Managemen Zakat dan Wakaf ve Bank Wakaf Mikro: Konsep dan Implementasi* adlı eserlerde de vakıf yönetiminin profesyonel ve hesap verebilir bir yaklaşımla ele alınması gerektiği ifade edilmektedir. Yazarlar, para vakfının Endonezya'da açık bir yasal temele sahip olduğunu, ancak bu yasal altyapının etkin bir şekilde hayata geçirilebilmesi için profesyonel uygulamaların şart olduğunu vurgulamaktadır.

Iskandar (2023) tarafından hazırlanan doktora tezi, Endonezya'daki para vakfı mevzuatını fıkhi bakış açısıyla ele alarak bu alanda detaylı bir analiz sunmaktadır. Fauziah (2017) ise *Strategic Fundraising Waqf Money in Indonesia* başlıklı çalışmasında, nakit vakfının geliştirilmesi için stratejik yaklaşımların hem doğrudan bağış toplama yöntemleri hem de çevrimiçi platformlar aracılığıyla uygulanabileceğini ifade etmektedir. Patriana'nın (2024) doktora tezinde ise, eğitim seviyesinin artırılması, şeffaflık ilkelerinin benimsenmesi, teknolojinin etkin kullanımı ve düzenleyici desteğin sağlanması, nakit vakfının pazar potansiyelini optimize etmedeki kritik rolü vurgulanmıştır.

AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, para vakfının etkili bir sosyal finansman aracı olarak potansiyelini optimize etmenin önemini vurgulamak ve bu alandaki uygulamaları değerlendirmektir. Bu bağlamda çalışma, Endonezya'daki İslami finans kuruluşlarının para vakıflarını nasıl yönettiklerini ve bu yönetim süreçlerinde iyi uygulamaları hayata geçirip geçirmediklerini araştırmayı hedeflemektedir. Endonezya'daki finans kuruluşlarının para vakıflarını yönetirken karşılaştıkları stratejileri ve sorunları anlamak amacıyla nitel bir yaklaşım benimsenmiştir.

Çalışmada, para vakfı yönetimi gibi karmaşık ve çok boyutlu konuların kapsamlı ve detaylı bir şekilde incelenmesine olanak sağladığı için nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Kullanılan veriler, Google Scholar, Scopus, Dergipark gibi akademik veri tabanlarından ve diğer güvenilir kaynaklardan elde edilen makaleler, yayınlar ve bilimsel literatürün analiziyle toplanmıştır.

Bu araştırma, para vakıflarının ekonomik ve sosyal faydalarını optimize etmek amacıyla Endonezya'daki İslami finans kuruluşları tarafından uygulanan stratejileri ve mekanizmaları analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu analizin, para vakıflarının daha verimli bir şekilde yönetilebilmesi için karşılaşılan düzenleyici ve operasyonel zorluklara çözüm üretme potansiyeli taşımasını ümit ediyoruz.

Dolayısıyla, bu çalışma hem İslami finans alanındaki bilgi birikiminin gelişimine küçük de olsa bir katkı sunmayı hem de Endonezya'da daha etkili ve sürdürülebilir bir para vakfı yönetimi için pratik faydalar sağlamayı amaçlamaktadır. Nitekim, para vakıflarının potansiyelinin daha iyi kullanılması, ekonomik kalkınmaya ve toplumun refah düzeyinin artmasına önemli katkılar sağlayabilir. Araştırma sürecinde elde edilecek bulguların, İslami finans kuruluşlarının daha etkin bir yönetim süreci geliştirmelerine ve vakıf fonlarının toplumsal fayda sağlama kapasitesini artırmalarına yardımcı olmasını; ayrıca Endonezya'da ve diğer ülkelerde sürdürülebilir kalkınma için bir rehber olmasını umuyoruz.

Endonezya'da para vakıflarının Şariat ilkelerine uygun olarak etkin bir Şekilde yönetilmesi, İslami finans sisteminin toplumun sosyal ve ekonomik kalkınmasına olan katkısını artırmaktadır. Özellikle, vakıf fonlarının sosyal projelere yönlendirilmesi ve çeşitli finansal araçlar aracılığıyla etkin bir biçimde kullanılması, bu vakıfların geniş Çapta fayda sağlamasını mümkün kılmaktadır. Bu aşamada, para vakıflarının tarihi ve hukuki gelişimi de dikkate değer bir öneme sahiptir. Şimdi, para vakıflarının kavramsal Őerevesi ve hukuki temelini daha yakından incelemek faydalı olacaktır.

KAVRAMSAL ŐEREVE VE TARİHİ ARKA PLAN

Para vakıfları, İslam hukukunda servetin yeniden dağıtımı ve hayırseverlik iŐlevi gören temel finansal kurumlardan biridir. Taşınmaz varlıklara dayalı geleneksel vakıf anlayıŐının aksine, para vakıfları nakdi varlıkların sermaye olarak değerlendirilmesiyle daha esnek ve geniş bir uygulama alanına sahiptir (Al Fares et al., 2022). İslam hukukunun vakıf müessesesi üzerine getirdiği hükümler, sadece toplumsal dayanıŐma ve yardımlaŐmayı teşvik etmekle kalmayıp, aynı zamanda ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması da katkıda bulunur. Para vakıflarının kavramsal yapısını ve hukuki temellerini anlamak, bu mekanizmanın İslam dünyasında neden önemli bir finansal araç olarak kabul edildiğini ve modern İslami finans sistemlerinde nasıl stratejik bir rol oynadığını ortaya koyacaktır.

Para vakıfları, bir kişi veya grup tarafından Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla kamu yararına kullanılmak üzere nakdi varlıkların vakıf olarak tahsis edilmesi uygulamasıdır (Çizakça, 1995). Vakıf kurumu, İslam hukuku Őerevesinde, Hz. Peygamber tarafından ümmetin iyiliği için servetlerini bađıŐlamaları teşvik edilen önemli bir hayırseverlik biçimi olarak ortaya çıkmıŐtır. Para vakıfları, İslam'da zekât, sadaka ve karz-ı hasen gibi diğer hayır yollarıyla birlikte, hayırseverlik temelli mali uygulamalardan biri olarak değerlendirilmektedir (Kudat & Ceyhan, 2020).

İslam hukukçuları, vakfedilen malın niteliğine göre vakıf kavramını iki ana kategoriye ayırmışlardır: taşınmaz varlıkların vakfı ve taşınır vakıf varlıkları. Para vakıfları, hukuki olarak taşınır vakıf varlıkları kategorisinde değerlendirilmektedir (Sannav & Sezer, 2018). Bu sınıflandırma, para vakıflarının İslam hukuku ve vakıf müessesesi içindeki yerini ve önemini belirlemede kritik bir rol oynamaktadır.

Para vakfı uygulamasına, Hz. Peygamber döneminde rastlanmamaktadır. Ancak, Osmanlı döneminde para vakfı ilk kez 15. yüzyılda ortaya çıkmış ve uygulanmaya başlanmıştır (Özcan, 2003; Türkoğlu, 2013). Bu dönemde para vakıflarının kurulması, topluma önemli faydalar sağlamış ve altyapı gelişimi üzerinde kayda değer bir etki yaratmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki para vakfı uygulamasının toplum üzerindeki olumlu etkileri tarihsel verilerle desteklenmektedir (Özsaraç & Aydınbaş, 2016). Ayrıca, o dönemde para vakfı, finansman sağlamada çok önemli bir sermaye kaynağı haline gelmiştir (Altay, 2024).

Örneğin, para vakıfları aracılığıyla hacılara yardım edilmiş, öğrencilerin eğitim harcamaları finanse edilmiş, hastaların tedavi masrafları karşılanmış, yoksulların borçları ödenmiş ve evlilik aşamasındaki bireylere maddi destek sağlanmıştır. Bu bağlamda, para vakıflarının toplumdaki ihtiyaç sahiplerine yardım etmekle kalmayıp, aynı zamanda kamu yararına yönelik tesislerin inşasında da önemli bir rol oynadığı söylenebilir (Türkoğlu, 2013). Ayrıca, para vakıfları Osmanlı döneminde ek işletme sermayesine ihtiyaç duyan girişimcilere ve tüccarlara mikro kredi şeklinde finansman sağlayarak ekonomik faaliyetlerin desteklenmesine ve ticaretin gelişmesine katkıda bulunmuştur (Bulut et al., 2019).

Endonezya'daki para vakıfları, ülkede gelişen İslami finansın bir yansımasıdır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde başarıyla uygulanan para vakıflarının yanı sıra, Bangladeş'te Prof. Mannan tarafından İslami sosyal finans araçları aracılığıyla başlatılan benzer uygulamalar, Endonezya için örnek teşkil eden önemli modeller haline gelmiştir. Bu uygulama, halkı para vakfına aktif katılım sağlamaya teşvik etmeyi hedeflemektedir. Bir dizi hayırsever kurum, geliştirdikleri çeşitli

programlar aracılığıyla bu uygulamayı Endonezya'da yaygınlaştırmıştır. Endonezya'da para vakıfları, başlangıçta sosyo-ekonomik sorunlara çözümler bulma ve halkın refahını artırma amacıyla uygulanmıştır. Endonezya'nın büyük Müslüman nüfusu, vakfı sosyal sorumlulukları destekleme ve yoksulluğu azaltma konusunda kolektif bir yükümlölük olarak görmekte, bu da vakfın gelişimi için sağlam bir zemin oluşturmaktadır (Rosadi et al., 2018; Syamsuri et al., 2020).

Endonezya'daki vakıf kurumları, çeşitli programlar aracılığıyla halktan aktif olarak para vakfı toplamaktadır. Örneğin, Global Wakaf aracılığıyla Dompet Dhuafa, toplumun kullanımına sunulmak üzere kuyular ve temiz su kaynakları inşa etmek için vakıf fonları toplamaktadır. Ayrıca, para vakıf fonlarıyla inşa edilen Achmad Wardi Göz Hastanesi de önemli bir başka örnektir. Bu uygulamalar, Endonezya'da para vakfının erken dönem toplama süreçlerinin başarılı sonuçlarını göstermektedir (Candra & Ab Rahman, 2010; Dian Lailatullailia et al., 2021; Salam & Iskandar, 2021).

Para vakıflarının tarihi ve gelişimi, İslam toplumları için hem ekonomik hem de sosyal kalkınmanın önemli bir aracı olduğunu göstermektedir. Bu vakıfların, geleneksel taşınmaz vakıflara göre sunduğu esneklik, özellikle modern İslami finans uygulamaları açısından daha geniş bir etki alanına sahip olmasına olanak tanımaktadır. Ancak, bu uygulamaların etkinliği ve sürdürülebilirliği, sağlam bir hukuki temele dayanmasına bağlıdır. Bu nedenle, para vakıflarının İslam hukukundaki meşruiyeti ve yasal dayanaklarını anlamak, bu kurumların şeriatla uyumlu bir biçimde nasıl işlediğini ve tarih boyunca hangi hukuki prensiplere dayandığını ortaya koymak açısından kritik bir öneme sahiptir.

MEŞRUIYETİ VE HUKUKİ DAYANAKLARI

Para vakıflarının meşruiyeti, şeriatın vakıf müessesesi için belirlediği malın korunması, sermayenin işletilmesi ve gelirlerin toplumsal faydaya yönlendirilmesi gibi prensiplere dayanır. Bu kurumun hukuki statüsünü anlamak için İslam hukukçularının yaklaşımları ve dayananılan şeriat hükümleri incelenmelidir.

Para vakfı, sermayesinin bir kısmı veya tamamı nakit paradan oluşan, İslam hukuku çerçevesinde uygulanan bir hayır kurumudur. Tahsis edilen sermaye korunarak ekonomik faaliyetlerde işletilir ve elde edilen gelirler vakfiyede belirtilen sosyal hizmetlerin finansmanına yönlendirilir (Özcan, 2008). Bu sistem, sermayenin korunması ve gelir getiren faaliyetlerle vakfın mali sürdürülebilirliğini sağlar.

Hadislerde para vakıflarına açık bir atıf bulunmaması, İslam hukukçuları arasında bu konuda görüş ayrılıklarına yol açmıştır. Bazı âlimler, vakıf mallarının ebedi olması gerektiği gerekçesiyle parayı vakıf olarak kabul etmemiştir. Bu geleneksel anlayışa göre, kalıcı varlıklar (ör. arazi veya bina) vakıf müessesesinin sürdürülebilirliği için şarttır. Paranın tüketilebilir bir varlık olması, bu görüşte olanlara göre uzun vadeli fayda sağlamayacağı endişesini doğurmuştur (Abdullah Nadwi & Kroessin, 2013).

Para vakıflarının meşruiyetinde İmam Muhammed'in görüşü önemli bir rol oynar. Hanefi mezhebinde, toplumda gelenek haline gelen kitap, mushaf ve para gibi menkul malların vakfedilmesine izin verilmiştir (Iskandar & Sofuoglu, 2023). İmam Züfer ise ölçülebilir ve tartılabilir tüm varlıkların vakfedilebileceğini savunmuştur (Abdullah Nadwi & Kroessin, 2013).

Buna ek olarak, Şeyhülislam İbn Teymiyye, "El-Fetava" adlı eserinde Hanbeli mezhebine mensup bazı âlimlerin para vakfını caiz gördüğünü aktarmaktadır (Teymiyye, 1383). Osmanlı İmparatorluğu döneminde, para vakıflarının meşruiyeti konusunda çeşitli fetvalar verilmiş ve bu uygulama geniş kabul görmüştür. Özellikle Osmanlı şeyhülislamı, para vakıflarının caiz olduğuna dair birçok fetva vererek, bu vakıfların hem toplumun refahına katkı sağladığını hem de İslam'ın temel ilkelerine uygun olduğunu vurgulamışlardır. Bu doğrultuda, Osmanlı uleması da insanların finansman ihtiyaçlarını karşılamak ve faize bulaşmamak amacıyla fıkhi mirastan yararlanarak bir dizi yöntem geliştirmiştir. Örneğin, muâmele-i şer'iyeye, istiğlâl ve ferâğ bi'l-istiğlâl gibi uygulamalar,

bu dönemde sıkça kullanılan yöntemler arasında yer almıştır (Kaya vd., 2017).

Osmanlı para vakıfları, bireyler veya aileler tarafından başlatılan vakıf fonlarının ticari girişimlere yatırılmasıyla toplumsal refah ve ekonomik kalkınmayı desteklemiştir (Bulut & Korkut, 2022; Kaya et al., 2017; Korkut & Bulut, 2016, 2017). Endonezya, Osmanlı modelinden ilham alarak devlet desteği ve İslamî finans kurumlarının katkısıyla daha kurumsal bir vakıf sistemi geliştirmiştir. CWLS gibi modellerle, vakıf fonları sukuk yatırımları aracılığıyla modern finansal araçlarla değerlendirilmiş ve toplumsal refaha yönlendirilmiştir.

CWLS, devlet sukukuna yapılan bir para vakfı yatırımı olup getirileri, nâzır tarafından sosyal programların finansmanı ve ümmetin ekonomik olarak güçlendirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. CWLS, Endonezya Vakıf Kurulu (BWI) tarafından Bank Muamalat Indonesia ve BNI İslami Bankası aracılığıyla toplanan vakıf fonlarının, Para Vakıf Alan İslami Finans Kurumları (LKSPWU) tarafından yönetildiği bir sosyal yatırım modelidir. Bu modelde, fonlar Endonezya Maliye Bakanlığı (MoF) tarafından beş yıl süreyle ihraç edilen Devlet Sukuku veya SBSN (Devlet İslami Menkul Kıymetleri) araçlarına yatırılmaktadır. Sukuktan elde edilen kâr payı, BWI tarafından sosyal programların finanse edilmesi için kullanılmaktadır.

Endonezya Hükümeti, 2023 yılına kadar SWR001, SWR002, SWR003 ve SWR004 olmak üzere dört seri CWLS çıkarmıştır. Bu yatırım getirileri, Lembaga Amil Zakat Infaq Shodaqoh Nahdlatul Ulama (LAZISNU), Baitul Maal Muamalat (BMM), Dompot Dhuafa, Lembaga Amil Zakat Infaq Shodaqoh Muhammadiyah (LAZISMU), Badan Wakaf Indonesia, Yayasan Dewan Da'wah Islamiyah Indonesia, Yayasan BSM Umat ve YPM Salman ITB gibi belirlenmiş nâzır kurumlar aracılığıyla aktarılmaktadır.

Endonezya'da CWLS, 2020 yılında ihraç edilmeye başlanmış olup, olumlu gelişmeler göstermeye devam etmektedir. Şimdiye kadar, toplam 1.011 trilyon Endonezya Rupisi (yaklaşık 2,237 milyar Türk Lirası) tahsil edilerek 12 seri ihraç gerçekleştirilmiştir. CWLS'deki bir diğer olumlu gelişme ise

artan ortalama rezervasyon nominalidir. Başlangıçta ortalama sipariş 18,65 milyar IDR (yaklaşık 41,2 milyar TRY) iken, 12. seride bu ortalama 158,76 milyar IDR'ye (yaklaşık 351 milyar TRY) ulaşmıştır.

Sigorta vakfı veya sigorta poliçesi vakfı, bir kişinin aldığı sigorta ödemelerini ihtiyaç sahibi bireyler veya kurumlara vakfetmesine olanak tanıyan bir kavramdır. Bu kapsamda, sigorta ödemeleri; sigorta tazminatları, ölüm yardımları, kalıcı sakatlık ödemeleri veya poliçe sahibi tarafından alınan diğer sigorta yardımları şeklinde olabilir. Endonezya'da bu uygulama, birkaç İslami sigorta şirketi tarafından hayata geçirilmiştir. Örneğin, 2018 yılında PT Asuransi Takaful Keluarga, "Wakaf Uang Patungan/Ortak Para Vakıfları" programını başlatarak müşterilerine aldıkları sigorta tazminatlarını yetimler, yoksullar ve doğal afet mağdurları gibi ihtiyaç sahiplerine bağışlama imkânı sunmuştur (Iskandar & Sofuoğlu, 2024).

Neticede para vakıfları, tarih boyunca İslam toplumlarında hayırseverlik faaliyetlerinin önemli bir parçası olmuş ve sosyal refahın artırılmasında etkin bir rol oynamıştır. Ancak modern dünyada, bu vakıfların daha etkin ve sürdürülebilir şekilde yönetilebilmesi için İslami finans kurumlarının devreye girmesi büyük bir gereklilik haline gelmiştir. Özellikle Endonezya gibi geniş Müslüman nüfusa sahip ülkelerde İslami finans kurumları, para vakıflarının profesyonel yönetimi ve sosyal etki yaratma kapasitesini en üst düzeye çıkarmada kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Endonezya'daki İslami finans kurumlarının para vakıflarının yönetimindeki fonksiyonlarını ve bu süreçte karşılaştıkları zorlukları incelemek, çalışmanın bütünlüğü açısından, önem taşımaktadır.

ENDONEZYA'DA PARA VAKIFLARININ YÖNETİMİNDE İSLAMİ FİNANS KURUMLARININ ROLÜ

Endonezya'da para vakıfları, 2001 yılında düzenlenen bir seminerle gündeme gelmiştir (Sya'bani, 2016). Ancak yasal düzenlemelerin eksikliği nedeniyle bu uygulama sınırlı kalmıştır. Bu durum, Endonezya Ulema Konseyi'nin (MUI) 2002 yılında yayımladığı fetva ve 2004 yılında çıkarılan

düzenleyici yasa ile giderilmiş, para vakıfları için hukuki zemin oluşturulmuştur (Suhaimi, 2018).

Bu yasal düzenleme, birçok İslami finans kuruluşu ve finans dışı kuruluşun halktan vakıf fonları toplamak amacıyla para vakfı ürünlerini piyasaya sürmesine olanak tanımıştır (Suhairi et al., 2023). Örneğin, Baitul Mal Muamalat Waqaf Tunai Muamalat (Waqatumu), Dompet Dhuafa Republika Tabung Wakaf Indonesia (TWI) ve Pos Keadilan Peduli Umat (PKPU) gibi kuruluşlar, para vakıfları başlatmışlardır (Y. S. Nasution, 2021). Bu kurumlar yasal olarak hâlâ âmil zekât kurumları olarak kayıtlı olmalarına rağmen, zekât yönetimi ile birlikte nakit para vakıflarını da yönetmektedirler.

Endonezya'da para vakıflarının uygulanmasında, 2004 tarihli ve 41 sayılı Vakıf Kanunu çerçevesinde çeşitli paydaşlar yer almaktadır: vâkıf (vakıf kurucusu), nâzır (vakıf yöneticisi), Para Vakıf Yönetimi İslami Finans Kurumu (LKS PWU) ve Vakıf Rehin Senedi Kayıt Görevlisi (PPAIW). Her bir paydaş, para vakfı sürecinin şeriat hükümlerine ve yürürlükteki düzenlemelere uygun bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere belirli görev ve sorumluluklar üstlenmiştir. Endonezya'da vakıf fonlarının ulusal düzeyde yönetiminden sorumlu olan kurum Endonezya Vakıflar Kurulu'dur (BWI). BWI, mevcut nâzırları koordine etmek ve kendisine emanet edilen vakıf varlıklarını, özellikle para vakıflarını, bağımsız olarak yönetme görevini yürütmektedir. Kurum ayrıca, vakıf müessesesinin etkin işleyişini sağlamak ve vakıf varlıklarının sürdürülebilirliğini temin etmek için stratejik planlar geliştirmek ve uygulamakla da yükümlüdür.

BWI'nin yanı sıra, nâzırların veya vakıf yönetim kurumlarının vakıf varlıklarını yok olmaktan koruma ve uygun şekilde yönetme yükümlülüğünü de vurgulamaktadır. Nâzır, vakıf varlıklarını vakfın amacına, işlevine ve tahsisatına uygun bir şekilde yönetmek ve geliştirmekle sorumludur. Vakıf varlıklarının düzenli olarak izlenmesi ve korunması, nâzırın da bu görevleriyle ilgili gelişmeleri Endonezya Vakıflar Kurulu'na periyodik olarak rapor etmesini gerektirmektedir. İslami finans kuruluşları, para vakıflarını aldıktan sonra vakıf belgesinin

düzenlenmesinden itibaren en geç yedi gün içinde vakıf varlıklarını Diyanet İşleri Bakanlığı'na kaydettirmekle yükümlüdür. Ayrıca, bu finans kuruluşları, toplanan para vakıflarının İslam hukukuna aykırı olmayacak şekilde etkin ve verimli bir biçimde yönetilmesini sağlamaktadır.

Endonezya'daki İslami finans kuruluşları, para vakıflarını mudarebe (kâr paylaşımı), müşareke (ortaklık), murabaha (alım satım) ve icare (kiralama) gibi çeşitli bankacılık ürünleri aracılığıyla toplamaktadır. Bu bağlamda birçok banka, mudarebe sözleşmeleri yoluyla mevduat olarak para yatırmakta ve bu yatırımlardan elde edilen gelirleri vakıf kurumlarına sosyal amaçlı projelerde kullanılmak üzere aktarmaktadır. Bu projeler arasında burs sağlanması, okul inşası, hastane ekipmanlarının temin edilmesi ve çiftçilerin desteklenmesi gibi faaliyetler yer almaktadır.

Endonezya'da para vakıflarının etkin bir şekilde yönetimi, yalnızca şariat ilkelerine uygunluk değil, aynı zamanda profesyonel finansal yapıların entegrasyonunu da gerektirmektedir. Bu süreçte İslami finans kurumları, para vakıflarını çeşitli finansal araçlarla yöneterek hem ekonomik kalkınmaya hem de toplumsal fayda sağlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle, Endonezya'daki İslami finans kuruluşlarının bu yönetimde oynadığı rolü ve bu kurumların yapısal özelliklerini daha yakından incelenmesi önem arz etmektedir.

ENDONEZYA'DA İSLAMİ FİNANS KURUMLARININ YAPISI VE İŞLEYİŞİ

Endonezya'da "İslami Finans Kurumları" olarak adlandırılan bu kuruluşlar, tüm yönetim sistemi ve faaliyetlerini İslam hukuku ilkelerine dayandıran finansal yapılardır. Bu durum, bu tür finansal kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen her bir faaliyetin, İslam hukukuna uygun kurallara ve değerlere uygun olmasını zorunlu kılar (Aladağ, 2023). Bu bağlamda, İslami Finans Kurumları, yürüttükleri faaliyetlerin faiz (riba), kumar (meysir) ve aşırı belirsizlik (garar) içermediğinden ve İslam hukukunun diğer ilkeleriyle çelişmediğinden emin olmakla yükümlüdürler (Syed & Omar, 2017).

Endonezya'daki İslami finans kurumları, iki ana kategoriye ayrılmaktadır: banka olarak faaliyet gösteren İslami Finans Kurumları ve banka dışı İslami Finans Kurumları. Her iki tür kuruluş da şeriat ilkelerine uygun olarak faaliyet gösterirken, İslami finans ekosisteminde farklı rol ve işlevler üstlenmektedirler (Dahniaty et al., 2021).

Endonezya'da İslami finans sistemi hem bankacılık hem de bankacılık dışı kurumlar aracılığıyla geniş bir yapıya sahiptir. Bu kurumlar, para vakıflarının şeriat ilkelerine uygun bir şekilde yönetilmesinde önemli roller üstlenmektedir. İslami finans kuruluşları arasında bankalar, sundukları finansal hizmetlerle hem bireylerin hem de kurumların ihtiyaçlarını karşılamakta ve sosyal projelere kaynak oluşturmada dikkate değer bir öneme sahiptir. Şimdi, Endonezya'daki banka şeklinde faaliyet gösteren İslami finans kuruluşlarının bu süreçte nasıl bir rol oynadığını incelemek yararlı olacaktır.

Banka Temelli İslami Finans Kurumları

Banka şeklindeki İslami Finans Kurumları, İslam hukukuna uygun olarak bankacılık faaliyetleri yürüten ve finansal ürünler sunan bankalardır. Bu bankalar, faizsiz bir sistem çerçevesinde mevduat kabul eder, kredi verir ve yatırım yapar. Banka şeklindeki İslami Finans Kurumları, müşterilerine kâr-zarar ortaklığı gibi İslami finansal enstrümanlar kullanarak ekonomik faaliyetlerde bulunma imkânı tanır. Ayrıca, kurumsal yatırımları finanse etmek amacıyla fon toplar ve bu fonları halka dağıtarak ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaya odaklanır. Bu kurumlar, İslami Ticari Bankalar, İslami İş Birimleri ve İslami Halk Finansman Bankalarından (BPRS) oluşmaktadır ve bu üç tür kurum da İslami ilkeler doğrultusunda fon toplama ve halka aktarma faaliyetlerine yoğunlaşır (Ansori, 2019; Hidayat, 2020).

İslami bankalar, mudarebe (kâr paylaşımı), müşareke (ortaklık), murabaha (alım satım) ve icare (kiralama) gibi çeşitli İslami finansal araçlar kullanarak faaliyet göstermektedir. Bu bankaların temel amacı, şeriata uygun bankacılık hizmetleri sunmanın ötesinde, sürdürülebilir ve

kapsayıcı ekonomik kalkınmaya da katkı sağlamaktır. Mudarebe ve müşareke gibi enstrümanlar, bankaların müşterileriyle birlikte risk ve kâr paylaşımını sağlarken, murabaha ve icare gibi yöntemler ise daha geleneksel alım-satım ve kiralama işlemlerine dayanmaktadır. Bu çeşitlendirilmiş finansal araçlar, bankaların farklı finansal ihtiyaçlara cevap vermesine ve geniş bir müşteri kitlesine hitap etmesine olanak tanımaktadır.

Özetle, banka şeklindeki İslami Finans Kurumları, şer'i uyumlu finansal hizmetler sunarak ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunarak Endonezya'daki finansal sistemin önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu kurumlar, topladıkları fonları etkin bir şekilde yönetip yatırım yaparak, toplumun genel refahını artırmada kritik bir rol üstlenmektedir.

Banka şeklindeki İslami finans kuruluşları, para vakıflarının etkin yönetiminde önemli bir rol oynarken, yalnızca bu kurumlarla sınırlı olmayan bir yapı mevcuttur. Bankacılık dışı finansal kuruluşlar da İslami finans ekosisteminin önemli bileşenlerinden biri olarak, şeriat uyumlu finansal hizmetler sunmakta ve toplumun farklı kesimlerine ulaşarak daha geniş bir etki yaratmaktadır. Bu kuruluşlar, finansal katılımı artırmak ve sosyal projelere kaynak sağlamak amacıyla çeşitli yenilikçi yöntemler kullanmaktadır. Şimdi, banka dışı İslami finans kurumlarının Endonezya'daki fonksiyonlarını incelemek istiyoruz.

Banka Dışı İslami Finans Kurumları

Banka dışı İslami finans kurumları, bankacılık hizmetlerinin ötesinde faaliyet gösteren ve şeriat ilkelerine uygun finansal hizmetler sunan kuruluşlardır. Bu kurumlar, sigorta, leasing, sermaye piyasası ve mikro finans gibi farklı alanlarda hizmet sunmakta olup, faizsiz finansal ürünler aracılığıyla çeşitli ekonomik faaliyetlerde bulunurlar. Endonezya'daki banka dışı İslami finans kurumları, toplumun finansal gereksinimlerini karşılamayı ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu kurumlar, sosyal ve ekonomik kalkınmayı teşvik eden

projelere katkı sađlamakta ve toplumun refah dűzeyini artırmaya yűnelik çeřitli giriřimleri desteklemektedir.

Endonezya'da faaliyet gűsteren bu kurumlar aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir:

1. İslami Sigorta Kurumları: řeriat ilkelerine uygun olarak sigorta űrűnleri sunmaktadır.
2. İslami Rehin Dűkkanları: Faizsiz rehin hizmetleri sađlamaktadır.
3. İslami Kooperatifler: űyelerine finansman sađlamakta ve diđer finansal hizmetleri sunmaktadır.
4. İslami Emeklilik Fonu Kurumları: Emeklilik fonlarını řeriat prensiplerine uygun bir řekilde yűnetmektedir.
5. Zekât Kurumları: Zekâtın toplanması ve İslam hűkűmlerine uygun olarak dađıtımını gerçekleřtirmektedir.
6. Vakıf Kurumları: Para vakıflarını ve diğer varlıkları sosyal ve dini amaçlar doğrultusunda yűnetmektedir.
7. Beytű'l-Mal ve't-Temvil (BMT): Mikro ve kűűk iřletmelerin finansmanını sađlamaktadır.

Bu banka dışı İslami finans kurumları, şeriat ilkelerine uygun finansal hizmetler sunarak toplumun finansal ihtiyaçlarını karşılamada ve kalkınmayı desteklemede űnemli katkılar sunmaktadır. Bankacılık faaliyetleri yűrűtmemelerine rağmen, toplumsal kalkınmayı teşvik eden finansal hizmetler sunmaları, onları İslami finans ekosisteminde kritik bir unsur haline getirmektedir.

Endonezya'da İslami finans kurumları, para vakıflarının yűnetiminde hem banka hem de banka dışı yapılar aracılığıyla űnemli bir rol űstlenmektedir. Bu kurumlar, şeriat ilkelerine uygun finansal hizmetler sunarak toplumun ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmakta ve sosyal projelere kaynak sağlamaktadır. Ancak, para vakıflarının etkin bir şekilde işleyebilmesi için bu fonların doğru bir şekilde uygulanması ve yűnetilmesi gerekmektedir.

Şimdi, Endonezya'da para vakıflarının nasıl uygulandığını ve bu süreçte hangi adımların izlendiğini ele almak faydalı olacaktır.

PARA VAKIFLARININ UYGULANMA SÜRECİ VE YÖNETİM MEKANİZMALARI

Para vakıflarının uygulanmasına ilişkin prosedür, Endonezya'daki 41/2004 sayılı Vakıflar Kanunu'nda ayrıntılı olarak düzenlendiğini belirtmiştik. Buna göre, para vakıflarının yönetimi belirli düzenlemelere ve şartlara tabi tutulmuştur. Para vakıflarının, değeri azalabilen bir varlık türü olması sebebiyle, bu varlıkların yönetimi için özel bir düzenleme öngörülmüştür. Kanunda belirtilen düzenlemeler doğrultusunda, para vakıflarının yönetimi, Para Vakıfları Yönetimi için İslami Finans Kurumu (LKS PWU) gibi yetkili kurumlar tarafından yürütülmelidir (Dian Lailatullailia et al., 2021). Bu İslami finans kurumları, fonlarını İslam hukukunun ilkelerine uygun olarak yöneten ve banka şeklinde faaliyet gösteren ya da göstermeyen finansal kuruluşlardır.

Endonezya'da para vakıflarının uygulanmasında iki temel yöntem bulunmaktadır: doğrudan para vakfı ve dolaylı para vakfı.

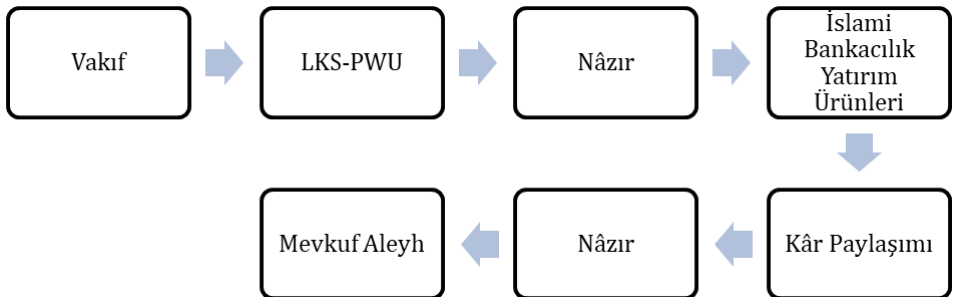
1. Doğrudan Para Vakfı: Bu yöntemde, vâkif parasını doğrudan vakıf malı olarak tahsis eder. Örneğin, bir nâzır veya para vakfı yöneticisi, bir okul yapımı için bir vakıf programı başlatarak, bu programı para ile vakıf yapmak isteyenlere tanıtır ve böylece fon toplar. Toplanan fonlar, okul binası gibi belirli bir amacın gerçekleştirilmesine yönelik olarak kullanılır.
2. Dolaylı Para Vakfı: Bu modelde, vakfeden kişiler, taşınır varlıklarını para olarak vakfetmek amacıyla Endonezya Diyanet İşleri Bakanlığı tarafından atanan İslami finans kurumları (LKS PWU) aracılığıyla işlem yapar. Vakıf fonları, profesyonel bir şekilde yönetilmek üzere bu İslami finans kurumuna devredilir. Bu finansal kuruluş, vakıf fonlarını çeşitli verimli ve güvenli İslami finansal araçlara yatırarak fonların büyümesini ve güvenliğini sağlamaya yönelik aracılık eder (Ascarya, 2022). Ayrıca, İslami finans kurumları, vakıf

fonlarının yönetimini şeriat ilkelerine ve vakfın amaçlarına uygun bir şekilde yürütmek için sıkı denetim ve hesap verebilirlik mekanizmaları sunmaktadır. Bu sistem, vakıf fonlarının güvence altına alınmasını ve kârlı yatırımlar yoluyla değer kazanmasını amaçlamaktadır.

Endonezya'da para vakıflarının uygulanma süreci, 2004 tarihli ve 41 sayılı Vakıf Kanunu'nda şu şekilde düzenlenmiştir. Para vakfı yapmak isteyen kişi, öncelikle Para Vakıf Yönetimi İslami Finans Kurumu'na (LKS PWU) başvurmalı ve vakıf niyetini beyan etmelidir. Vakfedilecek miktar, Endonezya'nın ulusal para birimi olan Rupiah cinsinden belirtilmelidir; eğer miktar döviz cinsindense, bu miktarın öncelikle geçerli döviz kuruna göre Rupiah'a çevrilmesi gerekmektedir. Vakfeden kişi, belirlenen miktarı yatırarak "Akta Ikrar Wakaf" (AIW) olarak isimlendirilen bir niyet beyanı formunu doldurmalıdır. Eğer vakfeden kişi şahsen bulunamıyorsa, bir temsilci veya vekil tayin edebilir; bu temsilci, Vakıf Rehin Senedi Yetkilisi (PPAIW) huzurunda Nâzır'a para şeklinde taşınır malların vakıf rehnini beyan edebilir. Ardından Nâzır, "Akta Ikrar Wakaf" (AIW) belgesini LKS PWU'ya sunar (Abdullah, 2018).

Bu süreç, para vakıflarının şeriat hükümlerine ve yürürlükteki yasa ve yönetmeliklere uygun bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak ve vakıf fonlarının etkin bir şekilde yönetilerek toplum yararına kullanılmasını güvence altına almaktadır. Kısacası, para vakfının uygulanma süreci şu akış şemasına göre ilerler:

Şekil 1. Para Vakıflarını İşletme Süreci

Yukarıda belirtilen akış, para vakıflarına yatırım yapmak isteyen bireylerin takip edebileceği temel adımları içermektedir ve bu adımlar şu şekilde özetlenebilir:

- a. **Başvuru:** Para vakfı kurmak isteyen kişi, Endonezya Diyanet İşleri Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan çeşitli İslami finans kuruluşlarını ziyaret ederek vakıf sürecini başlatır.
- b. **Düzenleme ve İşlem:** İlgili İslami finans kurumu, vakfın uygulanmasına ilişkin gerekli düzenlemeleri kaydederek işlemi gerçekleştirir. Bu aşamada vakfeden kişinin niyet beyanı (Akta İkrar Wakaf - AIW) ve diğer belgeler hazırlanır.
- c. **Para Kaydının Yapılması:** Para Vakfı Yönetimi İslami Finans Kurumu (LKS-PWU), yatırılan para vakfını nâzırın hesabına kaydeder. Bu kayıt işlemi, vakıf fonlarının şeffaf ve güvenilir bir şekilde yönetilmesini temin eder.
- d. **Vakıf Fonlarının Yönetimi:** Nâzırın hesabına aktarılan para vakıfları, kullanılacak yatırım ürününün türüne bağlı olarak yönetilir. Çoğu İslami finans kurumu, özellikle İslami bankalar, bu fonları mevduat olarak değerlendirmektedir. Vakıf fonlarının mevduat şeklinde yatırılması, düşük risk taşımaları ve elde edilen kârın sosyal amaçlarla kullanılabilmesi nedeniyle tercih edilmektedir.
- e. **Kâr Payının Dağıtımı:** Vakıf fonlarından elde edilen kâr payı nâzıra ödenir ve bu kâr payları vakfın sürdürülebilirliği ve yatırımın verimliliği açısından önemli bir gelir kaynağı oluşturur.
- f. **Gelirlerin Dağıtımı:** Vakıf kurumu veya nâzır, elde edilen gelirleri mevkuf aleyh'e (vakıf yararlanıcılarına) dağtır. Bu süreç, vakfın toplumsal fayda sağlaması ve vakıf amacının gerçekleşmesi açısından önemli bir aşamadır.

Bu akış, para vakıflarının şeriat hükümlerine uygun olarak yönetilmesini ve elde edilen gelirlerin toplum yararına kullanılmasını sağlamaktadır.

Uygulamada, nâzır kurumlar tarafından yönetilen para vakıfları her zaman yalnızca İslami bankacılık ürünlerine yatırılmamakta, aynı zamanda reel sektöre de yönlendirilmektedir. Bu tür uygulamalar, Mataram'daki Gumarang Akbar Syariah Tasarruf ve Kredi Kooperatifi (KSPPS) (Lestari et al., 2024), Al-Yasini Kopontren Ziswaf (Syadali et al., 2023) Baitul Maal Assyafi'iyah (Choirunnisak, 2021) ve Tabung Wakaf Indonesia Dompot Dhuafa (Candra & Ab Rahman, 2010) gibi çeşitli nâzır kurumlar tarafından yürütölmektedir. Bu kurumlar, para vakıflarını kabul edip yönetirken, fonları reel sektöre yönlendirmekte ve risk yönetimini de kendileri üstlenmektedir. Bu durum, para vakıflarının yalnızca finansal kurumlar aracılığıyla yönetilmesi gerekliliği konusunda yeniden değerlendirme yapılmasını gündeme getirmektedir.

Endonezya'da para vakıflarının uygulanması, şeriat ilkelerine uygun bir şekilde yönetilerek hem ekonomik hem de sosyal hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu süreçte, vakıf fonlarının etkin kullanımı ve doğru yönlendirilmesi, toplumsal refahın artırılmasında kilit rol oynamaktadır. Ancak, bu vakıfların gerçek etkisini anlamak için hem finansal performanslarını hem de toplum üzerindeki sosyal etkilerini biraz daha detaylı bir şekilde incelemek gerekmektedir. Şimdi, Endonezya'daki para vakıflarının finansal performansı ve bu vakıfların toplumsal katkılarını değerlendirmek istiyoruz.

PARA VAKIFLARININ FİNANSAL PERFORMANSI VE TOPLUMSAL KATKILARI

Endonezya'da para vakıfları, son yirmi yılda hızlı bir büyüme kaydetmiştir. Bu büyümenin arkasında, hükümetin para vakıflarını teşvik etmeye yönelik desteği gibi çeşitli faktörler yer almaktadır. Örneğin, 2021 yılında Başkan Joko Widodo tarafından başlatılan Ulusal Para Vakıfları Hareketi (GNWU), bu büyümenin önemli bir itici gücü olmuştur (Sya'bani, 2016). Bu hareketin başlamasından itibaren para vakıflarında gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Endonezya Vakıflar Kurulu'nun verilerine göre, 2021 yılında para vakıflarından birikmiş olan miktar 1,48 trilyon IDR iken, 2023 yılında bu rakam 2,23 trilyon IDR'ye yükselmiştir (Saptono, 2023). Ancak

bu miktar, Endonezya'daki yıllık para vakıfları potansiyelinin 180 trilyon IDR'ye ulaşabileceği tahminine kıyasla oldukça düşük kalmaktadır. Prananingtyas ve Disemadi tarafından yürütölen bir araştırma, İslami Finansman Tasarruf ve Kredi Kooperatiflerinde (KSPPS) toplanan para vakıflarının yalnızca 33,7 milyar IDR'ye ulaştığını göstermektedir (Prananingtyas & Disemadi, 2020). Bu veriler, Endonezya'da para vakıflarının potansiyelini tam anlamıyla kullanabilmek ve tahsilat sürecindeki boşlukları kapatabilmek için çözölmeye gereken önemli sorunlar olduğunu ortaya koymaktadır.

Endonezya'da para vakıfları, finansal performansın iyileştirilmesi ve olumlu sosyal etkilerin sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Çeşitli çalışmalar, para vakıflarının finansal sistemi güçlendirme, ekonomik iyileşmeyi destekleme ve tarım gibi sektörleri güçlendirmedeki önemine dikkat çekmektedir (Effendi, 2024). Örneğin, CWLS (Salam & Iskandar, 2021) ve Cash Waqf Linked (DINFRA) Infrastructure Investment Fund (CWL DINFRA) gibi yenilikçi modeller, para vakıflarının altyapı geliştirme amacıyla optimize edilmesini, ulusal ekonomik iyileşmeye ve finansal sürdürülebilirliğe katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Wijaya, 2023).

Ayrıca, Mikro Vakıf Bankaları üzerine yapılan ampirik araştırmalar, bu kurumların sahip oldukları özelliklerin, yönetim yapılarının ve sosyal sermayelerinin, vakıf temelli mikro finans kurumlarının sürdürülebilirliği ve performansı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Prananingtyas & Disemadi, 2020). Bu bulgular, para vakıflarının hem sosyal hem de ekonomik hedeflere eş zamanlı olarak ulaşabilme potansiyelini vurgulamaktadır. Bu çerçevede, para vakıflarının ekonomik kalkınmayı teşvik etme ve sosyal adaleti sağlama işlevleri, Endonezya'daki finansal ve sosyal yapıya önemli katkılar sunmaktadır. Böylece, para vakıfları, toplumun genel refahının artırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında kilit bir rol üstlenmektedir.

Endonezya'daki para vakıfları etkin bir şekilde yönetildiğinde, toplum üzerindeki etkisi oldukça büyük olabilir. Budiman (2011) araştırmasına göre, Endonezya'da vakıf yönetiminin etkisiz olmasına yol açan çeşitli

faktörler bulunmaktadır. Özellikle vakıf yöneticileri olan nâzırların insan kaynakları kalitesinin yetersizliği ve vakıf kurumlarının hesap verebilirliğinin zayıf olması bu faktörlerin başında gelmektedir (Rusydia et al., 2020). Suhairi'nin araştırmasında ise vakıf yönetiminde finansal kurumların kalitesinin artırılmasının, Endonezya'daki para vakıflarının potansiyelini optimize edebileceği belirtilmiştir (Suhairi et al., 2023).

Bu sorunların üstesinden gelinmesi durumunda, vakıf sisteminin faydaları daha belirgin hale gelecektir. Bu faydalar, vakıf gelirlerinden sağlanan yardımlar ve işletmelere finansman sağlanarak toplumun ekonomik olarak güçlendirilmesi yoluyla hissedilecektir. Böylece, para vakıfları, Endonezya'da yoksulluğun azaltılmasına ve toplumsal refahın artmasına önemli katkılarda bulunabilecektir.

Netice itibariyle Endonezya'da para vakıflarının finansal performansı ve sosyal etkisi, bu fonların şeriata uygun ve verimli bir şekilde yönetilmesine bağlıdır. Para vakıflarının sağladığı ekonomik ve sosyal faydaların en üst düzeye çıkarılabilmesi için, bu vakıfların profesyonel ve sürdürülebilir bir yönetim anlayışıyla ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, İslami finans kuruluşlarının para vakıflarının yönetimindeki rolü, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek açısından büyük önem taşımaktadır. Şimdi, bu kuruluşların vakıf yönetimindeki etkinliklerini ve karşılaştıkları zorlukları daha yakından incelemek istiyoruz.

İSLAMİ FİNANS KURUMLARININ PARA VAKIFLARINI YÖNETMESİ

Endonezya'da hem İslami finans kurumları hem de banka dışı finans kurumları, para vakıflarının yönetiminde önemli rol oynamaktadır. Ancak, çeşitli çalışmalar, para vakıflarının yönetiminde sahada hâlâ birtakım sorunlar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sorunların bir kısmı finansal kurumların iç yapısından kaynaklanırken, bir kısmı da vakıf yararlanıcılarının üzerindeki etkisi sınırlı olan dış faktörlerden kaynaklanmaktadır.

Endonezya'daki vakıf kurumlarının verimliliğini değerlendiren çalışmalar, bu kurumların daha iyi yönetim uygulamalarına duyulan ihtiyaçı vurgulamaktadır (Maulida & Mi'raj, 2024). İslami Tasarruf, Kredi ve Finans Kooperatifi (KSPPS) Gumarang Akbar Syariah Mataram, etkili yönetim ilkelerinin uygulanmasında zorluklar yaşamasına rağmen, toplumun refahını artırmak amacıyla para vakıflarını yöneten bu tür kurumlardan biridir (Lestari et al., 2024). Endonezya'daki verimli vakıf yönetimi konusundaki analizler, düzenleyici destek ve kurumsal paydaş katılımı gibi stratejik unsurlara ek olarak, nâzır kurumlara duyulan kamu güveni eksikliği ve zayıf siyasi irade gibi temel sorunları da tespit etmiştir (Ulfa & Mustafa, 2024).

Bu bulgular, Endonezya'daki para vakıflarının etkin yönetimi için, kurumsal kapasitenin artırılması, kamu güveninin tesis edilmesi ve siyasi iradenin güçlendirilmesi gibi önlemler alınması gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, vakıf yönetimindeki sorunların aşılması, toplum refahını artıracak ve vakıf sisteminin potansiyelini daha verimli bir şekilde ortaya koymasını sağlayacaktır.

Buna ek olarak, Pondok Modern Darussalam Gontor gibi vakıf temelli eğitim kurumları, değer temelli yönetim anlayışı ve insani vakıf katkıları aracılığıyla eğitim ve toplumsal kalkınmanın desteklenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir (Cahyo, 2022). Maulida & Mi'raj, (2024) tarafından 2015-2021 yılları arasında vakıf kurumlarının verimliliği üzerine yapılan araştırma, para vakıflarının yönetiminde henüz hiçbir vakıf kurumunun optimal verimlilik düzeyine ulaşamadığını ortaya koymuştur. Bu durum, vakıf yönetiminin daha verimli hale getirilebilmesi için daha güçlü yönetim süreçlerine ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Suhairi ve arkadaşlarının (2023) alışması da benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Araştırma, İslami finans kuruluşlarının mevcut iş yükleri nedeniyle para vakıflarının yönetiminde optimum düzeye ulaşamadığını belirtmiştir. Para vakıflarının daha etkin bir şekilde toplanması ve yönetilmesi amacıyla, bu çalışmada para vakıflarının yönetiminin banka dışı İslami finans kurumlarına genişletilmesi önerilmektedir. Bu neri,

para vakıflarının topluma sağlayacağı faydaları en üst düzeye çıkarmak ve finansal sürdürülebilirliği artırmak adına stratejik bir genişleme olarak değerlendirilebilir. Bu doğrultuda, yönetim kapasitesinin geliştirilmesi ve daha kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmesi, vakıf fonlarının toplumsal fayda sağlama potansiyelini artıracaktır.

Finansal Hizmetler Kurumu (Otoritas Jasa Keuangan-OJK) tarafından 2023 yılında yayınlanan bir rapora göre, Endonezya'da toplamda yaklaşık 206 İslami Bankacılık Finans Kurumu bulunmaktadır. Bu kurumlar arasında 13 İslami Ticari Finans Bankası, 20 İslami İşletme Birimi bulunan konvansiyonel banka ve 173 İslami Halk Kredi Bankası (BPRS) yer almaktadır (OJK, 2023). Ayrıca, Ulusal İslam Ekonomisi ve Finans Komitesi (KNEKS) tarafından yapılan bildiriye göre, Aralık 2022 itibariyle Endonezya'da 3.912 İslami Tasarruf ve Kredi Kooperatifi ile 170 Amil Zekat ve Vakıf Kurumu bulunmaktadır (KEMENAG, 2024).

Bununla birlikte, İslami bankacılık ve banka dışı İslami finans kuruluşlarının toplam sayısının yalnızca yaklaşık %10'u (yaklaşık 420 kurum) para vakıflarını alabilen ve yönetebilen yetkiye sahiptir (Bkz. Tablo 1). Bu durum, para vakıflarının yönetimini daha geniş bir finansal ağda yaygınlaştırmak için önemli bir potansiyelin olduğunu göstermektedir. Ruhsat almış bu sınırlı sayıdaki kurumun varlığı, vakıf sisteminin etkinliğini artırabilmek adına kapasitenin genişletilmesi ve daha fazla finansal kuruluşun bu alana katılımının teşvik edilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Tablo 2. Endonezya'da Para Vakıfları Yöneticisi Olarak Kayıtlı İslami Finans Kuruluşlarının Sayısı (2023)

İslami Bankacılık Türü	İslami Finans Kuruluşlarının Sayısı	Para Vakıfları Yöneticisi Olarak Kayıtlı İslami Finans Kuruluşlarının Sayısı
İslami Ticari Finans Bankası	13	9
İslami İşletme Birimi Olan Konvansiyonel Bankalar	20	15
İslami Halk Kredi Bankası	173	21

İslami Bankacılık Türü	İslami Finans Kuruluşlarının Sayısı	Para Vakıfları Yöneticisi Olarak Kayıtlı İslami Finans Kuruluşlarının Sayısı
Bankacılık Dışı İslami Finans Kuruluşları	4082 ⁶	375
Total	4288	420

Kaynak: Araştırmacı tarafından güncel Endonezya Finansal Hizmetler Kurumu ve Endonezya hükümeti tarafından yetkilendirilmiş kurumlar verilerinden derlenerek oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tablodan, para vakıflarını almak ve yönetmek için ruhsat sahibi olan finansal kuruluşların oranının %10'un altında kaldığı ve bu oranın hâlâ oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, hükümetin para vakıflarını yönetebilecek kurumların kapsamını genişletmesi gerektiğine yönelik acil bir ihtiyacı ortaya koymaktadır. Para vakıflarının optimizasyonu ve verimliliği üzerine çeşitli akademisyenler tarafından yapılan araştırmalar, İslami finans kuruluşlarına yönetimlerini iyileştirme konusunda rehberlik sağlayabilir. Bu geliştirme, para vakıflarının uygun şekilde yönetilmesini ve topluma azami fayda sağlanmasını temin etmek açısından hayati önem taşımaktadır.

Ayrıca, İslami bankaların hâlihazırda bankacılık ürünleri aracılığıyla para vakıflarının yönetimine daha fazla odaklandığı görülmektedir. Buna karşın, İslami kooperatifler ve vakıf kurumları, vakıf gelirlerini toplumsal güçlendirme programlarına kanalize etmenin yanı sıra vakıf yönetimini reel sektöre yatırım yapmaya yönlendirme eğilimindedir. Bu yaklaşım, yalnızca ekonomik verimliliği artırmakla kalmayıp, aynı zamanda para vakıflarının yönetiminin sosyal yönünü de güçlendirmektedir.

Bu nedenlerle, yönetim kapasitesi, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi alanlarda iyileştirmeler de dâhil olmak üzere, para vakıflarını yönetebilecek kurumların sayısını artırmak için kapsamlı ve bütünleştirici

⁶ Bankacılık dışındaki İslami finans kurumları hakkında kesin verilere sahip değiliz. Ancak, bu rakam, 3912 olan İslami kooperatif sayısı ile 170 olan zekât ve vakıf yönetim kurumlarının birleşiminden oluşmaktadır.

bir stratejiye ihtiyaç vardır. Böyle bir strateji, para vakıflarının daha etkin ve verimli yönetilmesine, toplumsal faydanın artırılmasına ve vakıf sisteminin Endonezya'daki ekonomik ve sosyal kalkınmaya daha büyük katkılar sağlamasına olanak tanıyacaktır.

Netice itibariyle Endonezya'daki İslami finans kuruluşları, para vakıflarının etkin bir şekilde yönetilmesi konusunda önemli roller üstlenmektedir. Bu kuruluşlar, hem vakıf fonlarının verimli kullanılmasını sağlamakta hem de toplumsal faydayı artıracak projelere kaynak aktarmaktadır. Ancak, bu süreçte karşılaşılan operasyonel zorluklar ve yasal engeller, vakıfların potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştirmesini engelleyebilmektedir. Bu nedenle, yönetim stratejilerinin geliştirilmesi, zorlukların aşılması ve yenilikçi yaklaşımların benimsenmesi, vakıfların sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Şimdi, Endonezya'daki para vakıflarının yönetimi için geliştirilen stratejileri, karşılaşılan zorlukları ve bu alanda uygulanan yenilikleri daha yakından incelemek yerinde olacaktır.

PARA VAKIFLARININ YÖNETİMİNDE ZORLUKLAR, FIRSATLAR VE YENİLİKÇİ ZMLER

Endonezya'daki İslami finans kuruluşları, vakıf fonlarını yönetmek amacıyla çeşitli temel stratejiler benimsemektedir. Bu stratejiler arasında Őeffaflıđın artırılması, para vakıfları konusunda okuryazarlığın artırılması ve varlıklı Müslümanların para vakfı programlarına katkılarını teşvik etmek için kamu güveninin sağlanması yer almaktadır (Maulina et al., 2024). Vakıf yönetiminin etkinliğini ve Őeffaflıđını artırmak amacıyla, düzenleyici reformlar, eğitim ve ğretim yoluyla kapasite geliştirme ve halkın katılımını teşvik eden girişimler büyük önem taşımaktadır.

Endonezya'da vakıf yönetiminin optimize edilmesi için yasal düzenlemelerin ve yönetmeliklerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, BWI ve MoRA gibi kurumsal unsurların desteklenmesi ve kamu anlayışı ile güveniyle ilgili sorunların üzülmesi Şarttır (Ulfa & Mustafa, 2024). Bu unsurlar, vakıf yönetiminin daha etkin hale getirilmesi ve

toplumun vakıf fonlarına olan güveninin artırılması için hayati bir rol oynamaktadır. Vakıf fonlarının etkin ve şeffaf yönetimi, yalnızca vakıf varlıklarının sürdürülebilirliğini sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda vakıf sisteminin topluma olan katkısını en üst düzeye çıkaracaktır. Bu nedenle, ilgili kurumsal yapıların güçlendirilmesi ve halkın vakıf sistemine duyduğu güvenin artırılması, Endonezya'da vakıf yönetiminin başarılı bir şekilde uygulanması için kritik öneme sahiptir.

Buna ek olarak, nâzırlar için standart operasyon prosedürlerinin (SOP) geliştirilmesi ve yatırımcı bilgisini artırmaya yönelik stratejilerin uygulanması, Endonezya'daki para vakıflarının etkin bir şekilde yönetilmesi amacıyla İslami finans kuruluşları tarafından atılan önemli adımlardandır (Huda et al., 2017). Vakıf yönetiminde karşılaşılan sorunların tespit edilmesi, uygulanacak stratejilerin formüle edilmesinden önce gelen önemli bir ilk adımdır.

Rusydiana ve Devi (2014), Endonezya'daki vakıf yönetiminde çeşitli sorunlar tespit etmişlerdir; bunlar arasında halkın vakıflara duyduğu güven eksikliği, sınırlı insan kaynakları ve zayıf vakıf yönetim sistemi öne çıkmaktadır. Benzer sorunlar Ulfa ve Mustafa (2024) tarafından da tespit edilmiştir ve bu araştırmada, yetkililerin veya hükümetin vakıf yönetimini ilerletmek konusundaki isteksizliğine dikkat çekilmektedir. Bu isteksizlik, Endonezya'da vakıf okuryazarlığı seviyesinin hâlâ düşük olmasına neden olmaktadır.

Bu bağlamda, vakıf yönetiminde karşılaşılan zorlukların aşılması için hem kurum içi operasyonel standartların güçlendirilmesi hem de toplumun vakıflar konusundaki bilgi düzeyinin artırılması gerekmektedir. Böylelikle, para vakıflarının daha etkin yönetilmesi, toplumsal faydanın artırılması ve vakıf sistemine yönelik güvenin tesis edilmesi mümkün olacaktır. Bu amaçla, kurumsal düzeyde atılacak adımların yanı sıra, kamu

okuryazarlığını artırmaya yönelik farkındalık kampanyaları ve eğitim programları dzenlenmesi de önemli stratejiler arasında yer almalıdır.

Bu sorunlar, mevcut engellerin aşılabilmesi amacıyla para vakfı yönetiminin dijitalleştirilmesi, vakıf kurumlarının geliştirilmesi ve desteklenmesi, nâzır kalitesinin artırılması ve yönetimin her aşamasında şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması gibi çeşitli stratejilerin geliştirilmesine yol açmıştır (Rusydia & Devi, 2014). Ulfa ve Mustafa (2024) ayrıca, vakıf verilerinin doğrulanmasının önemine vurgu yaparak para vakfı yönetimini destekleyen yönetmeliklerin çıkarılmasını önermektedir.

Buna ek olarak, halkın para vakıfları konusundaki bilgi seviyesini artırmak amacıyla, Endonezya'daki İslami yatılı okullarda, dini okullarda ve üniversitelerde para vakıflarının tanıtılması faaliyetlerinin sürdürülmesi gerektiği belirtilmiştir (Annisa & Rofiuddin, 2023). Bu tür eğitim faaliyetleri, para vakıfları konusunda farkındalığın artırılmasına katkı sağlayarak, bu alandaki bilgi eksikliğini gidermeye ve toplumsal katılımı güçlendirmeye yardımcı olabilir. Vakıf yönetiminde şeffaflık, hesap verebilirlik ve dijitalleşme gibi yenilikçi yaklaşımların benimsenmesi, vakıf fonlarının daha etkin yönetilmesini ve toplum yararına en iyi şekilde kullanılmasını sağlayacaktır.

Yapılan araştırmalara dayanarak, Endonezya'daki İslami finans kuruluşlarının para vakıflarının yönetiminde şeffaflığı sağlamak amacıyla çeşitli stratejiler geliştirebileceği görülmektedir. İlk olarak, mudarebe sözleşmeleri gibi İslami finans anlaşmalarında, açıklık ve şeriat ilkelerine uygunluğun sağlanması amacıyla uygun dilin kullanılması büyük önem taşımaktadır (Zaidi M, 2024). Bu durum, şeffaflığı sağlamak ve sözleşmelerin doğru bir şekilde anlaşılmasını temin etmek için kritik bir adım olarak değerlendirilmelidir.

İkinci olarak, pazarlama stratejilerinde dürüstlük, sorumluluk, sağduyu ve iletişim gibi değerlere odaklanması ve bu bağlamda personel için kapsamlı bir etik çerçevenin oluşturulup uygulanması gereklidir (Zubair &

Nasuka, 2023). Bu tür bir etik çerçeve, şeffaflık ilkesinin tüm organizasyonel düzeylerde yerleşmesini ve vakıf yönetiminde etik davranış standartlarının korunmasını destekleyecektir.

Şeffaflık ilkesi, müşterilere yasal koruma sağlayan ve kurumsal yönetişimi güçlendiren İslami bankacılık faaliyetleri açısından temel bir öneme sahiptir (Pelengkahu, 2022). Endonezya ve Malezya'daki İslami bankaların şeffaflık düzeyine yönelik yapılan çalışmalar, Şeriat Denetleme Kurulu'nun (SSB) çapraz üyelik ve uzmanlık yoluyla şeffaflığı artırmada önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Gusrianti & Sari, 2023). Şeriat denetimi, İslami finansal ürünlerin şeriata uygunluğunu sağlamak ve bankaların bu doğrultuda hareket etmesini garanti altına almak adına hayati bir fonksiyon üstlenmektedir.

Ayrıca, hesap verebilirlik, profesyonellik, şeffaflık, sorumluluk ve adillik gibi İyi Kurumsal Yönetişim (İKG) ilkelerinin uygulanması, İslami finans kurumlarına olan kamu güveninin sürdürülmesinde önemli bir yere sahiptir. Örneğin, Bank Muamalat Indonesia gibi İslami bankaların, bu ilkeleri benimsemesi sayesinde müşterileri ve toplum nezdinde yüksek düzeyde ve sürdürülebilir güven kazanması mümkündür.

Endonezya'daki finans kuruluşlarının para vakıflarının yönetiminde izledikleri stratejiler optimal düzeyde olmasa da CWLS gibi yenilikçi ürünlerin ve programların piyasaya sürülmesi, önceki yıllara kıyasla para vakıf tahsilatında önemli artışlar sağlamıştır. Bu sistemde, sukuk yönetiminden elde edilen gelir bağışçının hesabına aktarılacak, ancak bağışçı yatırdığı ana parayı geri çekemeyecektir. Bu şekilde toplanan fonlar, vakıf gelirlerinin sürdürülebilir bir şekilde toplumsal faydaya yönlendirilmesine olanak tanır.

CWLS'nin gerçek zamanlı yatırım getirileri, BWI tarafından atanmış ve tescil edilmiş vakıf kurumları tarafından yönetilen çeşitli sosyal projelere doğrudan aktarılmaktadır (Maulina et al., 2024). Bu sistem, vakıf fonlarının etkin kullanımını sağlayarak, tarım, İslami yatılı okullarda klinik inşası, köy ekonomik programları, tıbbi ekipman tedariki, mikro ve küçük

ölçekli işletmelerin (MSME) güçlendirilmesi gibi projelere katkıda bulunur. Bu tür projeler, vakıf fonlarının sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal etkiler sağlayarak toplumun genel refahını artırmasına yönelik önemli adımlar olarak değerlendirilmektedir. Bu yenilikçi yaklaşım, para vakıflarının toplum üzerinde sürdürülebilir ve somut bir fayda sağlayacak şekilde yönetilmesine katkıda bulunurken, aynı zamanda finansal sürdürülebilirliği ve şeffaflığı da desteklemektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, Endonezya'da para vakıflarının yönetiminde İslami finans kuruluşlarının oynadığı roller elden geldiğince kapsamlı bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Para vakıfları, İslam tarihinin köklü hayırseverlik kurumlarından biri olarak, modern İslami finans sisteminde önemli bir sosyal finansman aracı haline gelmiştir. Özellikle Endonezya gibi Müslüman nüfusun yüksek olduğu ülkelerde para vakıfları, sosyal ve ekonomik kalkınmayı desteklemek amacıyla stratejik olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda araştırma, para vakıflarının etkin yönetimi ve toplum üzerindeki sosyal etkilerini inceleyerek çeşitli bulgular sunmaktadır.

İlk olarak, para vakıflarının tarihsel gelişimi ve hukuki dayanağı, konusu üzerinde durulmuştur. Şüphesiz bu konular İslam hukukuna uygun olarak bu vakıfların geçerliliğini anlamada önemli bir rol oynamaktadır. Her ne kadar İslam alimleri arasında farklı görüşler bulunsada Osmanlı İmparatorluğu'ndan başlayarak günümüz Endonezya'sına kadar, para vakıfları toplumsal refahı artırmak ve ekonomik sürdürülebilirliği desteklemek için etkili bir araç olarak görülmüştür. Endonezya'da, para vakıflarının şeriat kurallarına uygun bir şekilde yönetilmesi, vakıf varlıklarının korunması ve bu kaynakların uzun vadede sürdürülebilir sosyal hizmetler için kullanılması açısından büyük önem taşımaktadır.

İkinci olarak, İslami finans kuruluşlarının para vakıflarının yönetiminde üstlendiği fonksiyonlar incelendiğinde, bu kurumların sadece sermayeyi korumakla kalmayıp, aynı zamanda elde edilen geliri toplumsal faydaya

dönüştürme görevini başarıyla yerine getirdikleri görölmektedir. Bu süreçte, mudarebe, müşareke, murabaha ve sukûk gibi İslami finansal araçlar öne çıkmakta ve böylelikle para vakfı fonlarının şeriat hükümlerine uygun şekilde yönetilmesine olanak sağlanmaktadır.

Üçüncü olarak, Endonezya'daki düzenleyici çerçeve ve hükümet desteği, para vakıflarının yasal dayanağını oluşturmakta ve halkın bu finansal araca güvenini artırmaktadır. Endonezya Ulema Konseyi (MUI) tarafından verilen fetvalar ve 2004 Vakıf Kanunu, para vakıflarının geniş bir kabul görmesini sağlamış ve İslami finans kurumlarının bu fonları yönetmesine olanak tanımıştır. Bu yasal çerçeve, aynı zamanda vakıf fonlarının sürdürülebilirliğini destekleyen çeşitli finansal ürünlerin geliştirilmesine de imkân tanımıştır.

Dördüncü olarak, para vakıflarının uygulama süreçleri detaylı olarak ele alınmıştır. Endonezya'da para vakıflarının doğrudan ve dolaylı yöntemlerle uygulanması, vakıf fonlarının şeriata uygun şekilde yönetilmesini güvence altına almaktadır. Ayrıca, vakıf fonlarının şeffaf bir şekilde izlenmesi ve hesap verebilirlik mekanizmalarının kurulması, vakıfların etkin yönetimi açısından hayli önemli olduğu anlaşılmıştır. Endonezya'daki İslami finans kuruluşları, mudarebe sözleşmeleri ve mevduatlarını kullanarak çeşitli yatırım araçları aracılığıyla para vakıflarını yönetmişlerdir. Bu yatırımlardan elde edilen gelirler, toplumun yararına tesisler inşa edilmesi ve burslar aracılığıyla yeniden dağıtılmaktadır.

Son olarak, para vakıflarının finansal performansı ve sosyal etkisi büyük bir potansiyele sahiptir. Para vakıflarının sadece ekonomik kalkınmayı teşvik eden yönü değil, aynı zamanda yoksulluğu azaltma ve toplumun refah düzeyini artırma işlevleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Endonezya'da para vakıflarının, özellikle CWLS gibi yenilikçi finansal ürünlerle desteklenmesi, vakıfların sosyal projelere katkı sağlaması açısından önemli bir fırsat sunmaktadır.

Sonuç olarak, Endonezya'daki İslami finans kuruluşları tarafından yönetilen para vakıfları, şeriat ilkelerine uygun bir şekilde sosyal ve

ekonomik kalkınmaya katkıda bulunan güçlü bir finansal araçtır. Ancak, bu vakıfların etkinliğini artırmak için kamu güveninin inşası, halkın para vakfı sistemine dair farkındalığının artırılması ve vakıf yöneticilerinin eğitime yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda, Endonezya'da sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek amacıyla İslami finans kuruluşlarının yönetim kapasitesinin artırılması ve vakıf fonlarının daha geniş toplumsal projelere yönlendirilmesi kritik bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdullah, J. (2018). Tata Cara Dan Pengelolaan Wakaf Uang Di Indonesia. *ZISWAF: Jurnal Zakat Dan Wakaf*, 4(1), 87. <https://doi.org/10.21043/ziswaf.v4i1.3033>
- Abdullah Nadwi, M., & Kroessin, M. (2013). Cash Waqf: Exploring Concepts, Jurisprudential Boundaries and Applicability to Contemporary Islamic Microfinance. In *Working Paper Series No. 2013-0x*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2384266>
- Al Fares, M., Kachkar, O., & Azrak, T. (2022). Cash Waqf-Based Credit Guarantee (Cg) Model for Smes: Selected Cases and a Proposed Model. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD)*, 8(1), 1–32. <https://doi.org/10.54863/jief.1065828>
- Altay, B. (2024). an Empirical Analysis of the Relationship Between Services and Capital in the Case of Rumelia Cash Waqfs. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD)*, 10(1), 175–203. <https://doi.org/10.54863/jief.1413696>
- Annisa, A. A., & Rofiuddin, M. (2023). Sosialiasi wakaf: Peningkatan literasi wakaf uang melalui sosialiasi pada masyarakat kampus. *Penamas: Journal of Community Service*, 3(1), 33–42. <https://doi.org/10.53088/penamas.v3i1.383>
- Ansori, M. (2019). Perkembangan dan Dampak Financial Technology (Fintech) Terhadap Industri Keuangan Syariah di Jawa Tengah. *Wahana Islamika: Jurnal Studi Keislaman*.
- Ascarya, A. (2022). The role of Islamic social finance during Covid-19 pandemic in Indonesia's economic recovery. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 15(2), 386–405. <https://doi.org/10.1108/IMEFM-07-2020-0351>
- Awwalunnisa, N. (2021). Peran Lembaga Keuangan Syariah Dalam Pengentasan Kemiskinan Di Provinsi Nusa Tenggara Barat. *Iqtishaduna*, 12(1), 29–47. <https://doi.org/10.20414/iqtishaduna.v12i1.3283>
- Bayindir, S. (2005). Bir Finansman Yöntemi Olarak Kullanılan Sermaye Ortaklığının İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *Usul İslam*

Araştırmaları, 3(3), 139–157.

- Budiman, A. A. (2011). Akuntabilitas Lembaga Pengelola Wakaf. *Walisongo: Jurnal Penelitian Sosial Keagamaan*, 19(1), 75. <https://doi.org/10.21580/ws.2011.19.1.213>
- Bulut, M., Çınar, H., Ademi, R., Demir, A., Kudat, A., Doğan, M., Korkut, C., Çam, M., & Tuğrul, M. (2019). *Osmanlı dönemi Rumeli Para Vakıfları*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Bulut, M., & Korkut, C. (2022). The Ottoman Cash Waqf as Altruistic Finance Model. In *Islamic Philanthropy: Exploring Zakat, Waqf, and Sadaqah in Islamic Finance and Economics* (pp. 93–111). Springer.
- Cahyo, E. N. (2022). Examining the Potential of Waqf -Based Education Management : a Case Study of Pesantren Darussalam Gontor Indonesia. *iiECONS*, 1–26.
- Candra, H., & Ab Rahman, A. (2010). Waqf Investment : a Case Study of Dompot Dhuafa Republika , Indonesia. *Jurnal Syariah*, 18(1), 163–190.
- Cebeci, İ. (2019). *“Sukûk” Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Gözden Geçirilmiş* (3. Basım). TDV Yayınları.
- Choirunnisak. (2021). Konsep Pengelolaan Wakaf Uang di Indonesia. *Jurnal Pemikiran Dan Pengembangan Ekonomi SYARIAH*, 7(1), 67–82.
- Çizakça, M. (1995). Cash Waqfs of Bursa, 1555-1823. *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 38(3), 313–354.
- Dahniaty, A., Septanto, W., & Elwardah, K. (2021). *Lembaga Keuangan Syariah Non Bank* (A. Asnaini & A. Yuningsih (eds.)). ElMarkazi.
- Dian Lailatullailia, Setiyowati, A., & Wahab, A. (2021). The Role of Sharia Banks as Nazhir Partners in the Management of CWLS Retail SWR001 Investment Products. *Perisai : Islamic Banking and Finance Journal*, 5(1), 95. <https://doi.org/10.21070/perisai.v5i1.1317>
- Dönmez, İ. K. (2020). *“Murabaha” Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. TDV Yayınları.
- Effendi, B. (2024). Wakaf Tunai dalam Sistem Keuangan Islam. *Tasyri’ : Journal of Islamic Law*, 3(1), 155–173. <https://doi.org/10.53038/tsyr.v3i1.103>

- Fauziah. (2017). Strategi Fundraising Wakaf Uang Di Indonesia (Studi Kasus Badan Wakaf Indonesia dan Dompot Dhuafa). In *UIN Syarif Hidayatullah Jakarta*. UIN Syarif Hidayatullah Jakarta.
- Gusrianti, G., & Sari, P. H. (2023). Transparency of Shariah Supervisory Board Information in Islamic Banks of Indonesia and Malaysia: The Effect of Islamic Corporate Governance. *Jurnal Dinamika Akuntansi*, 15(1), 1–12. <https://doi.org/10.15294/jda.v15i1.38232>
- Hailu, S. M., & Tekdoğan, Ö. F. (2023). Ensuring The Compliance of Islamic Finance Applications with Shariah Principles in Ethiopia: The Way Forward. *Hitit Theology Journal*, 22(1), 139–168. <https://doi.org/10.14395/hid.1247875>
- Hakim, A. (2021). Peluang Dan Tantangan Lembaga Keuangan Syariah Indonesia Pada Era Pasar Bebas ASEAN. *Jurnal Keislaman*, 2(2), 217–237. <https://doi.org/10.54298/jk.v2i2.3387>
- Hidayat, S. E. (2020). Islamic Economy in ASEAN Countries During the Covid 19 Era. In *ASEAN Studies Center Universitas Medan Area Webinar*.
- Huda, N., Rini, N., Mardoni, R., Hudori, K., & Anggaraini, D. (2017). Problems, Solutions and Strategies Priority for Waqf in Indonesia. *Journal of Economic Cooperation and Development*, 38(1), 29–54.
- Ibrahim, D., Zainuri, A., & Huda, M. (2020). Empowering Wakaf (Islamic endowment) for Economic Development: An Insightful Value of Nazir Waqf in Indonesia. *UMRAN - International Journal of Islamic and Civilizational Studies*, 7(1), 103–114. <https://doi.org/10.11113/umran2020.7n1.405>
- Iskandar, I. (2023). *Endonezya Para Vakıfları Mevzuatı ve Fıkhi Açıdan Değerlendirilmesi*. Temel İslam Bilimleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Iskandar, I., & Sofuoglu, H. (2023). Exploring the Evolution of Waqf Laws and Contemporary Practices in Muslim Countries. *Islam Realitas: Journal of Islamic and Social Studies*, 9(1), 57–70. https://doi.org/http://dx.doi.org/10.30983/islam_realitas.v9i1.6229
- Iskandar, I., & Sofuoğlu, H. (2024). Endonezya'daki Para Vakıfları Mevzuatı ve Uygulamaları. *Vakıflar Dergisi*, 61(Haziran), 171–188.

<https://doi.org/10.16971/vakiflar.1505246>

- Islamic Financial Services Board (IFSB)-10. (2009). *Guiding principles on shari'ah governance systems for institutions offering Islamic financial services*. IFSB.
- Kallek, C. (2020). "Mudarebe" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. TDV Yayınları.
- Kaya, S., Durmuş, M. E., Bektaş, İ., & Akkaya, A. (2017). Muhasebe Kayıtları İşliğinde 18. Yüzyıl Para Vakıflarının Nakit İşletme Yöntemleri. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 3(3), 50–62. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8407.2017.3.3.05>
- KEMENAG. (2024). *Bingung Mau Berzakat? Ini 170 Lembaga Amil Zakat di Indonesia*. Kementerian Agama Republik Indonesia. <https://kemenag.go.id/nasional/bingung-mau-berzakat-ini-170-lembaga-amil-zakat-kantongi-izin-dari-kemenag-p1AAY>
- Korkut, C., & Bulut, M. (2016). Finansal İstikrar ve Para Vakıfları Etkisi: Rumeli Para Vakıfları Örnekleri. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 2(1), 55–76. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jief/issue/24515/259786>
- Korkut, C., & Bulut, M. (2017). XV. ve XIX. Yüzyıllar Arasında Osmanlı Para Vakıfları ve Modern Finans Kurumlarının Karşılaştırılması. *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 167–194.
- Kudat, A., & Ceyhan, S. (2020). Fundamental Principles of Cash Waqfs and Their Management Para. *Third Sector Social Economic Review*, 55(4), 2557–2578. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.20.11.1468>
- Lestari, R., Yusup, M., & Wijaya, P. A. (2024). Analisis Pengelolaan Wakaf Uang pada Koperasi Simpan Pinjam Pembiayaan Syariah (KSPPS) Gumarang Akbar Syariah Mataram. *El-MAI: Jurnal Kajian Ekonomi & Bisnis Islam*, 5(5), 3991–4000.
- Majelis Ulama Indonesia. (2002). Himpunan Fatwa Keuangan Syariah. In *Dewan Syariah Nasional MUI* (pp. 405–411).
- Majelis Ulama Indonesia. (2023). *Sejarah MUI*. Komisi Informasi Dan Komunikasi Majelis Ulama Indonesia. <https://mirror.mui.or.id/sejarah-mui/>
- Maulida, S., & Mi'raj, D. A. (2024). Assessing the Efficiency of Waqf Institutions in Indonesia: A Non-Parametric Approach. *Islamic Social Finance*, 3(2).

<https://doi.org/10.58968/isf.v3i2.364>

- Maulina, R., Dhewanto, W., & Faturohman, T. (2024). How to attract wealthy Muslims to contribute to cash waqf (Islamic endowment) held by the Islamic banks? Case in Indonesia. *Journal of Islamic Marketing*. <https://doi.org/10.1108/JIMA-11-2022-0312>
- Mauluddin, M. I., & Rahman, A. A. (2018). Cash Waqf From the Perspective of Majelis Ulama Indonesia (MUI) and the Scholars of Aceh. In A. A. Rahman (Ed.), *New Developments in Islamic Economics* (pp. 49–66). Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/978-1-78756-283-720181004>
- Nasution, D. S. (2022). *Bank Wakaf Mikro: Konsep dan Implementasi* (M. Sa'i (ed.)). UIN Mataram Press.
- Nasution, Y. S. (2021). *Managemen Zakat dan Wakaf* (M. Yafiz (ed.)). FEBI UIN-SU Press.
- Nurjannah, & Abdullah, M. W. (2020). Cash Waqf : Economic Solution during the Covid-19 Pandemic waqf (al-mauquf alaih) who were not limited to religious provisions , there would equal distribution of aid to help slow economic recovery . *Fitrah: Jurnal Kajian Ilmu-Ilmu Keislaman*, 6(2), 223–242.
- Otoritas Jasa Keuangan (OJK). (2023). *Laporan Perkembangan Keuangan Syariah Indonesia* (Issue 0).
- Özcan, T. (2003). *Osmanlı Para Vakıfları Kanûnî Dönemi Üsküdar Örneği*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özcan, T. (2008). Osmanlı Toplumuna Özgü Bir Finansman Modeli Para Vakıfları. *Çerçeve*, 16(48), 124–128.
- Özsaraç, Y., & Aydınbaş, Y. E. (2016). Vakıflar Para Vakıfları; Kırklareli ve Bolu Para Vakıfları Üzerine Bir Değerlendirme. *İkinci Uluslararası Saraybosna Sosyal Bilimler Konferansı*, 99–116.
- Patriana, E. (2024). Potensi Layanan Wakaf Tunai Produktif Dalam Mengembangkan Pasar Asuransi Jiwa Syariah di Indonesia. In *UIN Syarif Hidayatullah Jakarta*. UIN Syarif Hidayatullah Jakarta.
- Pelengkahu, M. R. (2022). View of Implementation Of The Principles Of Transparency To Ensure Legal Protection For Sharia Bank Customers In

Indonesia. *Jurnal Panorama Hukum*, 7(2), 179–191.
<https://doi.org/https://doi.org/10.21067/jph.v7i2.7708>

- Prananingtyas, P., & Disemadi, H. S. (2020). Legal consequences of dualism regulations on micro waqf bank as a sharia microfinance institutions in Indonesia. *Varia Justicia*, 16(1), 1–14.
- Rosadi, A., Effendi, D., & Busro, B. (2018). The Development of Waqf Management Throught Waqf Act in Indonesia (Note on Republic of Indonesia Act Number 41 of 2004 regarding Waqf). *Madania: Jurnal Kajian Keislaman*, 22(1), 1–18. <https://doi.org/10.29300/madania.v22i1.881>
- Rusydiana, A. S., & Devi, A. (2014). Analysis of Cash Waqf Fund Management in Indonesia: An Analytic Network Process (ANP) Method Approach. *International Conference, AICIF Sunan Kalijaga, Yogyakarta*, 1–21.
- Rusydiana, A. S., Hidayat, Y., Widiastuti, T., & Rahayu, S. S. (2020). Cash Waqf for Developing Islamic Economy: Case Study in Indonesia. *Al-Uqud : Journal of Islamic Economics*, 5(1), 43–59. <https://doi.org/10.26740/al-uqud.v5n1.p43-59>
- Sadeq, A. M. (2002). Waqf, perpetual charity and poverty alleviation. *International Journal of Social Economics*, 1(2), 135–151.
- Salam, A. N., & Iskandar, I. (2021). Integration of Green Sukuk and Cash Waqf Linked Sukuk for Financing Agriculture Sustainable. *Asy-Syari'ah*. <https://doi.org/10.15575/as.v23i2.24059>
- Sannav, S. C., & Sezer, U. (2018). Osmanli Devleti'nde Para Vakiflarinin Meşruluğu Tartışması Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Analytic Divinity*, 2(2), 77–90.
- Saptono, I. T. (2023). *Perkembangan Perwakafan Nasional*.
- Suhaimi, A. (2018). *Pelaksanaan Wakaf Uang Dalam Tinjauan Undang- Undang No. 41 Tahun 2004 Tentang Wakaf (Studi Pengelolaan Wakaf Uang di Kecamatan Gunung Sugih Kabupaten Lampung Tengah)*. Institut Agama Islam Negeri Metro Lampung.
- Suhairi, S., Zulaikha, S., Nizaruddin, N., Sainul, S., Maki, H. L. P., Zuhraini, Z., Abror, K., & Muhammad, H. (2023). Optimizing Cash Waqf Management in Indonesia: Exploring Effective Models. *Istinbath : Jurnal Hukum*, 20(01),

21–37. <https://doi.org/10.32332/istinbath.v20i01.6890>

- Sunandar, H., Suhayib, S., Susanto, A., & Maskur, S. (2020). The Political Dynamic of Waqf Law in Indonesia. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(7), 4717–4730. <https://mail.palarch.nl/index.php/jae/article/download/2530/2467>
- Sya'bani, A. (2016). Wakaf Uang (Cash Wakaf, Wakaf an-Nuqud); Telaah Teologis Hingga Praktis. *El-Hikam*, 9(1), 161–186.
- Syadali, M. R., Asnawi, N., & Parmujianto, P. (2023). Implementation of Cash Waqf Management (Studies at the Ziswaf Board Of Kopontren Al Yasini Pasuruan). *Jurnal PAMATOR*, 16(3), 632–642.
- Syamsuri, Perdi, P. F. R., & Aris Stianto. (2020). Potensi Wakaf di Indonesia (Kontribusi Wakaf dalam Mengurangi Kemiskinan). *Malia: Jurnal Ekonomi Islam*, 12(1), 79–94. <https://doi.org/10.35891/ml.v12i1.1939>
- Syed, E. A., & Omar, M. (2017). Hiyal in Islamic finance: a recognition of genuine economic need or circumvention of Riba? *Qualitative Research in Financial Markets*, 9(4), 382–390.
- Teymiyye, İ. (1383). *Mecmuu'l-Fetava* (A. b. M. En-Necdî (ed.); 34th ed.). Riyad Matbaası.
- Türkoğlu, İ. (2013). Osmanli Devletinde Para Vakiflarinin Gelir Dağılım Üzerindeki Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 187–196.
- Ulfa, N. N., & Mustafa, M. I. (2024). Finding Solutions for Productive Waqf Management in Indonesia. *Fara'id and Wealth Management*, 3(2). <https://doi.org/10.58968/fwm.v3i2.389>
- Widianti, R. I. L. (2022). *Potensi Wakaf Uang Tingkatkan Kesejahteraan Pascapandemi*. Badan Wakaf Indonesia. <https://www.bwi.go.id/7851/2022/03/17/potensi-wakaf-uang-tingkatkan-kesejahteraan-pascapandemi/>
- Wijaya, R. P. (2023). Cash Waqf Linked Dinfra (Cwl-Fra) As Waqf Innovation Model Integrated With Infrastructure Instrument for National Economic Recovery and Sustainability. *Malaysian Journal of Syariah and Law*, 11(2), 330–343. <https://doi.org/10.33102/mjssl.vol11no2.422>

- Zaidi M, Z. (2024). Linguistic Clarity in Mudharabah Contracts: Ensuring Transparency and Fairness in Indonesian Islamic Financial Institutions. *Journal of Languages and Language Teaching*, 12(2), 708. <https://doi.org/10.33394/jollt.v12i2.9658>
- Zubair, M. K., & Nasuka, M. (2023). Models of Ethical Marketing Force in Indonesian Islamic Bank. *Jurnal Minds: Manajemen Ide Dan Inspirasi*, 10(2), 381–392. <https://doi.org/10.24252/minds.v10i2.42217>

EXTENDED ABSTRACT

Cash waqf represents a critical and longstanding tool for social financing in Islamic societies, where it serves as a means to promote social welfare and economic equity. Rooted in Islamic charitable traditions, cash waqf is established by individuals or groups who allocate cash assets for the public good, with the ultimate aim of seeking divine approval from Allah. This form of endowment, unlike traditional waqf involving immovable properties such as land or buildings, involves the dedication of movable assets, particularly money, to support a wide range of social and economic activities. The practice of cash waqf has deep historical roots, with its development notably beginning in the 15th century during the Ottoman Empire. During this period, cash waqf played a transformative role, contributing significantly to both the economic and social fabric of society.

Historically, cash waqf was utilized to finance a variety of social programs, including infrastructure projects, educational institutions, and healthcare services. These waqf foundations were particularly instrumental in providing essential support to various segments of society. For example, they funded scholarships for students, covered medical expenses for the sick, and alleviated the debts of the impoverished. This philanthropic approach to financial management exemplified the Islamic principles of charity and community welfare, establishing cash waqf as a cornerstone of social justice and economic redistribution within the Ottoman Empire.

In Islamic jurisprudence, cash waqf is classified under the category of movable waqf assets, distinguishing it from traditional waqf involving immovable properties. The core principles governing cash waqf emphasize the protection of the endowed capital and ensuring the sustainability of the waqf through income-generating activities. This approach aligns with the broader Islamic ethical framework, which mandates the preservation and responsible management of resources for the benefit of future generations. However, the legitimacy of cash waqf during the Ottoman period was a matter of considerable debate among

Islamic jurists. Some jurists questioned its permissibility, arguing that waqf properties should be perpetual and immutable. They contended that cash, being consumable, did not meet the criteria for perpetuity required for waqf assets.

Despite these reservations, scholars from the Hanafi school, including notable figures such as Imam Muhammad and Imam Zufar, endorsed the practice of cash waqf. They argued that any asset that could be measured or weighed, including cash, could be endowed as waqf. This interpretation paved the way for the widespread adoption of cash waqf, particularly in regions under Ottoman influence, where it became a popular and effective means of financing social welfare initiatives. The Hanafi endorsement of cash waqf was instrumental in its proliferation, allowing Islamic societies to leverage financial resources in innovative ways to address communal needs.

In Indonesia, cash waqf has gained formal legal recognition and has been integrated into the country's broader financial system. This development was marked by the issuance of a fatwa by the Indonesian Ulema Council (MUI) in 2002, which affirmed the permissibility of cash waqf and provided a religious endorsement for its practice. The fatwa was subsequently supported by Law No. 41 on Waqf, enacted by the Indonesian government in 2004. This law established a comprehensive legal framework for the implementation and management of cash waqf, ensuring that it aligns with Sharia principles while also accommodating the needs of modern financial management.

The legal recognition of cash waqf in Indonesia has led to its institutionalization within the country's financial sector. Islamic financial institutions, including both banks and non-bank financial entities, have been entrusted with the management of waqf funds. These institutions are responsible for ensuring that the funds are managed in accordance with Sharia principles and are channeled into investments that align with the ethical and social objectives of waqf. Islamic financial institutions play a central role in the collection, management, and allocation of waqf

funds. Islamic banks, in particular, invest these funds in a range of Islamic financial instruments that are designed to generate income while adhering to Sharia principles. Non-bank financial institutions also play a significant role in the management of cash waqf. These institutions often focus on channeling waqf funds into specific social projects, such as building schools, hospitals, and community centers. By doing so, they contribute to the enhancement of social infrastructure and the provision of essential services to underserved communities. The involvement of both banks and non-bank financial institutions in waqf management reflects the diversity of approaches to utilizing waqf resources and highlights the adaptability of cash waqf as a financial instrument that can meet various societal needs.

Despite its potential, the management of cash waqf in Indonesia faces several challenges that hinder its effectiveness. One of the primary challenges is the lack of public trust in the management of waqf funds. This issue is compounded by the limited understanding of waqf and its potential benefits among the general public, often referred to as low waqf literacy. Many individuals are unaware of how waqf funds are managed, how they can contribute to waqf, and the impact that waqf can have on society. This lack of awareness leads to a reluctance to participate in waqf initiatives, which in turn limits the amount of funds available for social projects.

In addition to trust and literacy issues, there is a significant shortage of human resources with the necessary expertise to manage waqf funds effectively. The management of waqf requires specialized knowledge of both Sharia principles and modern financial management practices. However, there is a scarcity of professionals who possess this dual expertise, which affects the efficiency and effectiveness of waqf management. Moreover, the regulatory framework governing waqf in Indonesia, while comprehensive, still requires further refinement to

address emerging challenges and to keep pace with developments in the financial sector.

To overcome these challenges, Islamic financial institutions in Indonesia are implementing various strategies aimed at improving the management of cash waqf. One key strategy is enhancing transparency in waqf management. By providing regular reports on the use and performance of waqf funds, institutions can build trust with the public and encourage greater participation in waqf initiatives. Transparency also helps to ensure accountability, as it allows donors and other stakeholders to monitor how waqf funds are being used and to assess their impact on society.

Another important strategy is improving professionalism in waqf management. This involves investing in the training and development of waqf managers, ensuring that they have the necessary skills and knowledge to manage waqf funds effectively. By enhancing the capacity of waqf managers, institutions can improve the efficiency and effectiveness of waqf management, ensuring that funds are used in the most impactful way possible. Raising public awareness about waqf is also a crucial component of the strategy to improve waqf management in Indonesia. This involves educational campaigns and outreach programs aimed at increasing waqf literacy and encouraging more people to participate in waqf initiatives.

Regulatory reforms are also necessary to improve the management of cash waqf in Indonesia. These reforms should aim to address gaps in the current legal framework, enhance oversight of waqf management, and promote innovation in waqf products. For example, the development of new waqf-based financial products could provide additional avenues for investment and generate higher returns for social projects. By refining the regulatory framework and encouraging innovation, the effectiveness of

cash waqf can be maximized, leading to greater social and economic impact.

In conclusion, cash waqf in Indonesia holds significant potential for enhancing social welfare and supporting economic development. By effectively managing cash waqf, Islamic financial institutions can respond to the social and economic needs of the community, strengthen social solidarity, and contribute to the reduction of poverty and inequality. However, realizing the full potential of cash waqf requires overcoming the challenges of low public trust, limited human resources, and low waqf literacy. Additionally, improving the legal and regulatory framework and embracing digitalization and innovation are essential for maximizing the effectiveness of cash waqf and their contributions to society. Through these efforts, cash waqf can continue to play a vital role in promoting social justice and economic growth in Indonesia.

ARAŐTIRMACILARIN KATKI ORANI

Araőtirmacıların her birinin mevcut araőtirmaya katkı oranı aŐađıda belirtildiği gibidir.

Yazar 1'in araőtirmaya katkı oranı %50, yazar 2'nin araőtirmaya katkı oranı %50'dir.

Yazar 1: Araőtırmanın planlanması, literatür taraması, yazım.

Yazar 2: Verilerin analizi, yazım.

ÇATIŐMA BEYANI

Araőtirmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kiŐisel yönden herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır. Araőtirmada çıkar çatıŐması bulunmamaktadır.

ARAŐTIRMANIN ETİK İZNI

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuŐtur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" baŐlıđı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirilmemiŐtir.

HAKEM DEđerLENDİRMEŐİ

Dış Bağımsız

İNTİHAL/PLAGIARISM

Bu makale, intihal programında taranmıŐtır. İntihal tespit edilmemiŐtir./This article has been scanned by plagiarism program. No plagiarism detected.